

୬୩

၁။ ဖော်လျှောက်မီနည်းပညာနှင့်အားကျင်းမှုပညာ

ស.វ.ទី១៣ និងទី១៤នៃគ.ស. គឺជាសម្រាប់កាលមួយ ដែលតែងត្រូវធ្វើឡើង ថា ជាសម្រាប់កាលនៃភាពចុះអនុញ្ញើ របស់អាណាព្យាប្រកបខ្លួននៅរដ្ឋបុរាណ បុរាណ ។ ដូច្នេះ គប្បរីវិកទ្វីងវិញ្ញនវិធីត្រួតពិនិត្យការណ៍សំខាន់មួយចំនួន ដែលបានបណ្តុះបណ្តាលស្ថិត្រង់រាជាណាចក្រកម្ពុជាដុំទំប់ខ្សោយ ។

ពាយកំណត់ហេតុធីន នាពាក់កណ្តាល និងចុងស.វ.ទី១នៃគ.ស. យើង
អាចដឹងយាំងថ្វាស់ នូវព្រឹត្តិការណ៍មួយចំនួន ដែលបានបង្កើតឡើងជាផីថែ ប្រសើរម
ធ្វើដើរមកការប្រព័ន្ធក្នុង និងខ្មែរ នាសម្ប័យបរាណ។

ចាប់ពាំងពីស.វ.ទិន្នន័យដល់ស.វ.ទិំនាចន៍នៃគ.ស. នគរណាន់ចារុបសំជន
ជាតិថែ ដែលស្ថិតនៅស្រុកយុណ្ឌណាគន់ភ្នំបាសចិនភាគខាងត្បៃ ត្រូវបានពួកទេត
មុងហ្មាលរាយលុកតតិយប់ញ្ញា ។ ដោយការរាយលុកទ្វានយកទឹកដីយ៉ាងដំ
ធេងជាន់គេ គឺត្រូវធ្វើឡើងនៅឆ្នាំ១៩៨៧នៃគ.ស. ដោយឧត្តមសេនីមុងហ្មាល
ឈ្មោះ សង្គមិសខាង ជាមួលហេតុនៃការធ្វើដីលើរចេះមកទិសខាងត្បៃនរបស់ជន
ជាតិថែ ។

ការធ្វើដីណើរដូចមកនិសខាងក្រោងរបស់ជនជាតិថែម មានមុខព្រមទាំង
គិតមួយនៅប្រទេសភូមិ មួយនៅប្រទេសថែម និងមួយឡើតនៅប្រទេសលាហ៍
បច្ចុប្បន្ន ។ សូមបញ្ជាក់ថា ទីកន្លែងដែលស្ថិតក្នុងភូមិភាគនៃប្រទេសថែម ក្នុងភូមិភាគ
នៃប្រទេសលាហ៍បច្ចុប្បន្ន គិតស្ថិតនៅជាពាកតមួយនៃប្រជាពលរដ្ឋក្រកម្ពុជា
នាសម្រាប់បានគ្រែទៅបាន ។ ដោយប្រការនេះហើយ បានជាសព្វថ្មីថ្មីនេះ គេយើងរក

មានរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងសិលាថីរកខ្លា សរសជាការណាសំត្តិត បានឯ និង
ខ្លា ជាប្រចិនភូមិបន្ទះទំនៈ ដែលបញ្ជាក់អ្នវិសាលភាព និងវិបុលភាពរបស់
ទីកន្លែងមហាផ្ទៃដែងរបស់ចក្រភពអង្គ ។

ទន្លឹមនិងសង្គមរវាងថែ និងខ្មែរដែលមានលក្ខណៈមិនឈប់ឈរ ស្ថាន
ភាពខាងសៅដីចូល និងក្នុមិសាស្ត្រខាងក្រោម ដែលជាប្រភពធំណូលរបស់ថ្មតា
ខ្មែរ ក៏ដែលទៀតទៅខ្សោយទៅ ជាពិសេស ក្រោយពិការបាត់បង់ដែនដីសណ្ឌុ
កម្ពុជាអ្រកាយ ដែលជាប់និងតំបន់ផ្ទះសម្រួលចាប់ពាន់ពិមិស.វ.ទី១នៃគ.ស. ឬ
គិសភាពការណ៍ទាំងនេះហើយ ដែលធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធភាពរាយការព្រកម្ពុជា សិតក្បុងស្ថាន
ភាពការប្រើប្រាស់ "សិរីរោច" សិរីរោច "រហូតដល់អាយាព្យាការបានការណ៍ទាំង៧ជំនាញ ឬ

តែមោទាបាយឃើងនេះកី កំប្រទេសខ្មែរនៅតែវិនិមាតាំរហូតដល់ស.វ.ទី១៦
នៃគ.ស ដែលប្រព័ន្ធដាច់ខ្លួនទី ព្រះបាយដឹងជាទី១ (១៩៨៤-១៩៩៤នៃគ.ស.)
បាន រាយដោលីមយកពីថែមកវិញ នូវខេត្តមួយចំនួនដូចជា ខេត្តអូបីន, បុរីម្យ,
សុរីន្ទ, សិសាកែត និងនគរាមីលា នៅក្នុងរដ្ឋការបាយប់ព្រះអង្គដែរ ។
ក្រោមពីនេះ ព្រះអង្គកីបានកសាងវត្ថុអារម្មណាគ្រឹះ បានដាក់ព្រះពួមអង្គនៅក្រោម
កណ្តាល នៃប្រជាសាខាអង្គរវត្ថុទាំង៥ព្រះអង្គ និងនាក់បញ្ចប់នូវរោងចងខាងដើម
ដើរការងារកើត ដែលមានជាពួមប្រវិនិមាត់, និងម៉ែត្រ ។

ప్రాణిజీవ విషప్రతిష్టిహాక్రమం

សិតនៅខាងដើមនៃប្រព័ន្ធដានីអង្គរ សុខាន់យ៉ាងល្អបញ្ហាលទៅក្នុងស្តីកវិស្វោគនិងអតិថជ្ជកម្មយ៉ាងក្រកពអង្គរ ដែលប្រវត្តិថន្និជ្ជ

វាតាការចម្លការ ដែលក្នុងប្រវត្តិទេមនុស្សជាតិ គេយើព្យាកច្ចីរបុងមិមួយទ្រូវខ្លាមដុនជាប ក្នុងពេលដែលរបុងមិមួយទ្រូវត វិកជុះជាល ទ្រឹងយើងខាំងការ និងភាប់រហូសបំផុត ។

គិតក្បាងបិវធមនេះហើយ ដែលលទ្ធផ្លែត្របាបញ្ញាសាស្ត្រា ត្រូវបានស្រួលចុះហាន
រឿងបំផុត ហើយរចនាសម្ព័ន្ធសង្គមខ្លះ ដែលប្រកបដោយបញ្ហាតិវីរិបុងត្រូវ
បានជាដាសប្បញ្ញ ។ លើសពីនេះទៅឡើត ទស្សន៍វិធានស្តីពីសង្គម និងលោករបស់ជន
ជាតិខ្លះ កំណត់ថ្លែប្រចាំឆ្នាំដែរ ហើយបន្ទិចម្នាច់ ត្រូវបានជើងសដោយមូលដ្ឋាន
នៃជំនួយតិច ដែលជាកំតែម្វោលិរិសយសិលជមិ សង្គែះជមិ និងត្របិរាណជមិ ខស
ពីលទ្ធផ្លែត្របាបណ្ឌ៍ ដែលត្រូវរួមឱ្យមានការពារិកម្មគ្រប់បែងបាន សម្រាប់ទេ
ត្រង់និរន្តរភាព មហិត្តិបុរិទ្ទិរបស់ព្រះមហាក្សត្រ ។ ទាំងនេះ បណ្តាលីរួមប៉ែនបាន
សាស្ត្រទាំងមូល នៅទីក្រោងអង្គរ ត្រូវរិលាតាត់បង្គន្តរកិត្យាភ្លុកភាព ថាមពលបន្ទិច
ម្នាច់ ។ ម្យាអារិត្យឡើត គេកែកតែសម្ងាត់ដែងដែរថា ដោយសារទស្សន៍នៃ
មនោគមនុវិធាតិលទ្ធផ្លែត្ររវាង មិនបានទម្ងន់ទៅលើសម្ងាត់និយម ការសាងសង់
ន្ទៃក្រោមប្រាកេដ និងដែនការសាងសង់ជា ដើម្បីប្រើបាយជីសាធារណៈដូចជានឹក
បាកាយណ៍ សាងសង់ស្អាមត្រួលបំផុត ត្រូវបញ្ចប់ដែរ ។

ពាមពិត ស្រោមមិនមែនត្រួមពេជាប់ដីចំណាំពាក្យខ្លួន បុគ្គលិកសំខាន់ៗ
ក្នុងទីក្រុងដីខ្លួនទៅ សូមឱ្យតាមខ្លួនទានារាបស់ខ្លួនប្រឡេសថែបច្ចុប្បន្ន ដូច
ជាសុខនៃយោងដោយ កំព្យូទ័រដំឡើងដោយ ដោយស្រោមវាតិកដីក្នុងអភិតកាល ។
ការបាក់បែកស្រួលចុះខ្លួនទៅនឹងក្រុងបុរាណខ្លួន ព្រមទាំងទេរស្ថាន វត្ថុអារម
ដែលក្នុងនោះ បានកម្លែងទេរូប ព្រមទាំងព្រះរូបរបស់ព្រះបារិងដីរឿនទិន្នន័យ ដីន
គឺជាបាត់ក្នុងដោយស្អែកទៅលើពីតិតិការណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រ និងការ

វិនិច្ឆ័យលើបុរាណវត្ថុ ។ ឧទាហរណ៍ ៤ នរណាការព្រឹនត្រូវបានយើងរកដើរ តាមរយៈស្អាតស្អាមសាបពុកអ្ន ដែលបញ្ជាក់ឱ្យដើរថាស្អាត ការពុកកំហែកនៅរឿងម្នាក់ទាំងនេះ និងបុរាណស្អាមទាំងនេះ មិនមែនបណ្តុលមកពីកត្តាចម្លាតីនោះទេ ។

ការយោរយោ នៃស្អាមនាសម័យបុរាណ មុនការកសាងនៃទីក្រុងសុខាទីយេវិនិត្យ ដីមហារុងរើបឯក្រុងមិនចាត់ទីក្រុងផែួងទៅ រស់ខ្ពស់បុរីនាន ទេ ទោះបីជាសាយសង់ដោយឥត និងចុចាយរក្ស់ដោយ កំន្លះបញ្ចាំងឱ្យដើរថាត្រូវពេលមានស្អាមម្នាក់ ដួរអំណោចកណ្តាលចុះទៅខ្សោយ ជាក់ស្អែក្រោះរូបនៃព្រះបានដើរវិនិត្ត ព្រមទាំងព្រះបងិមាតាប្រើប្រាស់នៃទីក្រុងសុខាទីយេវិនិត្យ ដែលជាសិរិចម្លាស ត្រូវតែកំណែចោល ។

ម្យាវិញ្ញាយេរោគ សភាតនៃព្រះរូបនេះ ដែលបាក់ខ្លួចខ្លាំងប្រើប្រាស់កំណាត់កំណាត់ដោយការបែងចាយ រាយកងទៅខ្លាំង និងកងទៅខ្លាំង ដែលដើរការដោយហ្ម មេវិន មេនៃសហគមន៍ដើរការសុខាទីយេវិនិត្យ នៅលើទីកន្លែងបរិវបស់ខ្លួន នាសមិយមហាយត្តរដងដែរ ។

ចំពោះការបង្កើតរដ្ឋចំណុចដើម្បីបង្គាល់សេវាដែលទីកន្លែង ពេលគឺនៅខេត្តសុខាទីយេវិនិត្យ និងសង្គមនាល់យោះ ដែលជាមុនុយ នានាមិនដោយសង្គមបាន មានបុគ្គលម្នាក់យោះហ្ម មេវិន ដែលត្រូវជាតុកនុរបស់មេពុកសេវិម នៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្លួន ។ ដូននេះ បានទទួលគោរម្យ នារ៉ា ត្រូវបាត់ត្រូវទីក្រុង ពីព្រះមហាក្សត្រខ្លួន ព្រមទាំងបានរៀបអភិសោជាបុរាណ មួយព្រះអនុម្នាត់ក្សត្រពីម្នាក់ ។ និងការពិនិត្យការណ៍ ដែលគឺតុំដឹងមូលហេតុច្បាស់ ដោយមានការដឹងបញ្ជូនរួមកម្មាំងពីមេទៅដើម្បីបានក្រុង យោះបានក្រោមចាប់ ហ្មមេវិន បានប្រាស់និងអភិបាលខេត្តនៅសុខាទីយេវិនិត្យ ដោយបានទទួល

ដឹងមួនលើខ្លួន ។ ហើយកំបានពេលតាំងបាន ក្រោមចាប់ ជាអភិបាលខេត្តដីនូន ទៅវិញ ព្រមទាំងប្រកាសជាស្អែច ដោយរក្សានូវបាននូវក្តីដើម្បីសំខ្លួន គឺ ត្រូវបាត់ត្រូវទីក្រុង ។

ធីធម្មេះ វាបាក់ដូចជាត្រូវច្បាប់ (ទោះជាលិចកលក្តី) ព្រះទេដើរេះបានធ្វើឡើងក្នុងនាមស្អាមអធិការបតីរបស់ខ្លួន ។ ដោយពិត ការដែលត្រូវស្និត នៅក្រោមឱវាទត្រូវការតែងតាម ហើយព្រះរាជាណាចក្រកំណើងករង់ដឹងបុរី នៅក្នុងតំបន់អាយុនៃទេដើរេះបាន បង្កើតឡើង ។ ការបាត់បង់ទីកន្លែងសុខាទីយេវិនិត្យ ពីមែនជាមហាលិក ស្របតាមប្រជែងកម្មជានោះទេ ។ បីនេះ ព្រះរាជាណាចក្រកំណើងខ្លួន ដែលទិប់ត្រូវបានបង្កើតឡើងមិនយុរិក្សានេះ និងចាប់ដើមអនុវត្តន៍វន់យោបាយ ការិនិយម លើថែប្រុយចាស់របស់ខ្លួន ដោយនាំមកនូវដែលដើរការឡើងស.វ. ទី១នៃគ.ស. ក្នុងរដ្ឋកាលរបស់ក្នុងស្រាបនិក ព្រះរាជាណាចក្រកំណើងបុរី ។ Cf.G. coedes, 1962. Les peuples de la Péninsule Indochinoise, p.162, paris ។

ដើម្បីបង្ហាញនូវដឹងមួនរបស់ព្រះអនុលើខ្លួន រាយក្រារំលែក៩ និង១២៤៨ នៃគ.ស. ព្រះបានការកំហែង បានត្រាសិរីពេជ្រានៅលើជីវិតចិត្តដីមួយស្និតនៅក្នុងឧទ្ធននៃព្រះបរមាការវិនិយោបល់របស់ព្រះអនុ នូវវិសាលភាពដីជំដោននៃព្រះរាជាណាចក្រកំណើង ដែលទិប់ត្រូវបានបង្កើតឡើង នៅលើទីកន្លែងរបស់គោរម្យ ។ ដូចនេះ តាមរយៈឯកសារនេះ យើងដើរឲ្យជាទីកន្លែងដីជាសំរបស់ចក្រកន្លែង ។ ដូចនេះ ការិនិយម យើងដើរឲ្យជាទីកន្លែង ។ នាមត្រូវិនិយោបល់ទាំង៤ ខាងគីឡូវណាមរបស់ព្រះអនុ បានលាតសវត្ថិនរបុតដល់ទីក្រុងរឿងចម្ល ដែលព្រះអនុទិប់តែដើរឲ្យមាន ក្រោយ

ពីរោចជាប្រើប្រាស់និងទិន្នន័យ ពេលវេលាដែលដែលត្រួតពាល់ខ្សោយត្រូវបាន
ខ្សោយ បានក្លាយទៅលើក្រុងក្រឡាយ បានលិចចែលឱ្យបានក្លាយរកី (បេក្ខុ) វិន
ិសបានដើម្បីពីរោចទិន្នន័យ ទៅដើម្បីបានក្លាយរកី (បេក្ខុ) ដែលបានប្រើប្រាស់

៣-ជីវិត្យុលម្បីវាគុត នាងមចំយុបុណ្ណោះ
និងអន្តោះនិងប្រជុលសាធារ

មុននឹងអធិប្បាយអំពីវប្បធមិថ្នា នាសម្រេចបានគរនៅប្រទេសលាភ
សូមអនុញ្ញាតឱ្យយើង វិនិកនូវទំព័រប្រភពិសាស្សាស់ នៃប្រទេសលាភមួយការបង្កើត
រដ្ឋលារជាមួយសិន ។ នៅស.វ.ទី១៣នៃគ.ស. សិតនោខាងលើនៃគនគរក្បែនគរ
ចេនឡាតា បុជាន់លើ មានថ្វាប្រាស់ដែលសម្រាប់ទៅដោយយុទ្ធផ្លូវក្រុមន
ដូច្នេះហើយ បានជាន់គរចេនឡាតា មានទំនាក់ទំនងខាងវិស័យពាណិជ្ជកម្មជាមួយ
ជនជាតិន ដែលមកទិញប្រមួន សម្រាប់ធ្វើឡេវ និងជំរឺសម្រាប់បិទឡុក ។ នៅ
ពាក់កណ្តាលស.វ.ទី១ នៃគ.ស. ចេនឡាតា ដែលដើមឡើយ ជាសម្ពន់រដ្ឋបស់ចក្រ
ករក្បែន បានវាយអាណាពក្រក្បែនដោយជាតិយ ហើយបន្ទាប់មកកំពានបង្រួបបង្រួម
នគរចេនឡាតា និងនគរក្បែនឱ្យការឃាយទៅជាងរាជាណាពក្រកម្ពុជាដែលមួយ នៅពាក់
កណ្តាលទី២ នៃស.វ.ទី៤ នៃគ.ស. ។

សូមបញ្ជាក់ថា ការទទួលនូវអធិបតេយ្យភាពបស់ចែនឆ្នា ត្រូវបានគុណបញ្ជាក់តាមខ្លឹមសារនៃសិលាថវិក នៃប្រព័ន្ធបរកីចាំប្រអប់ ដែលចាប់ឡើងនៅជីមស.វ.ទី១៩០ នៃគ.ស. ៤ ម្យាវិញ្ញាទៀត សិលាថវិកនេះក៏បានឱ្យដឹងថ្មីថា ព្រះបានករើរឯកទី១នៃចែនឆ្នា បានរៀបចាតិសេកជាមួយក្រុត្រីកមួយដែលក្នុង

ហើយតាមរយៈព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សម្បតីវិង្វាយនៃចេនឡា និងនគរភ្នំផ្លូវប្រជាថ្នូរ បញ្ចូលត្រូវ ហើយរាជវិង្វាយនូវឱ្យ កំណត់ត្រាបែងប្រជុំសកម្មជាបុត្រមក ។

គ្រួសកត់សម្ងាត់ថា ទីក្រុងរបស់ខេមទ្វាត គឺជាសានបុរាណ បុសម្បញ្ញណាកំព្រៅគក់
ដែលស្ថិតនៅក្នុងខេត្តកំពង់ដែលត្រូវថ្លែង៖ ។ កំបុងផ្លូវ តាមពិភពលោកបុរាណនេះជានឹមិ
ក្រុងទី២ ដែលស្ថាបនាថ្មីនៅចុងស.វ.ទី២ ដើមស.វ.ទី៣នៃគ.ស.ក្នុងដំណាក់
កាលទី២នៃការវិវឌ្ឍន៍ នៃប្រភពធនាស្សាបស់អគ្គខេមទ្វាតកំបុងណា៖ ។ ប្រភពធនាស្សា
ស្ថាបនាជីវិ៍យេងដែងថា ព្រះរាជធានីនៃរាជរដ្ឋបានប្រចុះក្នុងដំណាក់កាលទី១
គឺសិរីនៅក្រោមគីឡូ ក្នុងខេត្តម៉ោងសាក់ប្រទេសទ្វាតកំបច្ចុប្បន្ននេះ ។

នៅស.វ.ទី៥នៃគ.ស. ទីក្រងបុរាណវត្ថុភ្នែក ព្រះបាយស្សាបនាអ៊ីន
ដោយព្រះបានទេវិក ដោយមានលេខាទា គុរីក្រឹត ហើយលើដែលនេះ
ព្រះបានរក្សារបុគ្គលិកជាប្រព័ន្ធដីលី ។ ហើយមានឡាតិចិន
សិលាថាកិច្ចូយនៃប្រាសាខ្មែរ ការខ្សោះដែលព្រះបាយសង្គមនៅថ្ងៃទី
១៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៤ នៃគ.ស. ដែលគេបានរករដិតបុន្ថែាល់ក្នុងអាជីវកម្ម
គេកែបាយដីនៅថ្ងៃទី៣ ទីក្រងនេះបានព្រះបាយព្រះបុរាណព្រះបាយស.វ.ទី៥នៃគ.ស. ។

ដូចនេះ ទីក្រុងគ្មានក្រោមត្រួស៖ ដែលមានប្រាកាសព័ត៌មានថ្មី នានានាំ
នៅ តើជាទីក្រុងទីរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់
គ្រងរបស់ព្រះបាយរដ្ឋមន្ត្រី K ១២០១ ណាលីមុនការបង្កើតទីក្រុងណូវសាន

បុរាណ សម្រាប់ព្រៃគុក នៅដើមស.វ.ទី៣ នៃគ.ស. ក្នុងខេត្តកំពង់ចំបង្កូលប្រជាជន មហាផ្ទៃនិត្យទៀត តាមរយៈទិន្នន័យថ្មីនេះ យើងក៏អាចសិក្សានានាំទៀតចា នៅលើ ទិន្នន័យមម្ពារណ៍ព្រៃគុកបង្កូលប្រជាជន មានប្រាសាទម្មយចំនួននៅហើយ ដូចជាប្រាសាទ អាស្រម មហាហុសិជ្ជាគើម ដែលត្រូវបានសាងសង់ឡើងនៅចុងស.វ.ទី២ នៃគ.ស. ហើយបុរាណឱ្យដាក់ទាំងនេះ ត្រូវបានរក្សាបើយបញ្ចូលក្នុងប្រព័ន្ធប្រាសាទថ្មីនេះ ដែលជាសមិទ្ធិជាលរបស់ព្រះមហាក្សត្រឲយ៉ាស្តាបនិកត្សៃសាយវ្វែរ (៦១៥-៦២៥ នៃគ.ស.) ។

ការស្រាវជ្រាវខាងបុរាណីទៅ ក៏មនឹងដែលត្រូវតាំង ទិន្នន័យនៃ
នគរបេទទូរ ត្រូវបានការព័បន្ធដោយជនជាតិខ្លួនឯង. នៅថ្ងៃទី១០ រហូតដល់ដើម
ស.វ.និះ នៅក្នុងការបំបាត់បុរាណីទៅ ដើម្បី ដែលមានព្រះបងិមាសិលាទារីកជាតិ
កសិកាមស្រាប់ ។

ហើយពិសេសនាសម្រាបអង្គរ គេបើក្នុងមានជូវិសំចុះឃី ព្រមទាំងប្រាសាទ
នាការជាថ្មីន ដែលសិតនៅតាមដឹងដូចខាងក្រោម ជ្រាវភាពវិត្តក្នុង និងទិញក្នុងបានករ
សូមដំឡាយបច្ចា ជូវិសំខាងលើនេះ មានចំនួនប្រមាណជាដាម១០ម៉ែត្រ កម្លស់
ប្រមាណពី ២៤១ តំបន់ ៣៩ម៉ែត្រ ហើយបណ្តាប្រមាណជាតាម១០០តីម្ខ្មីម៉ែត្រ ។ ឥឡើ
វិនិកនៅទីនេះដែរចា ទិញក្នុងចាស់ខាងលើនេះ ដែលសិតនៅក្នុងប្រាសាទវិត្តក្នុង
មានចម្ងាយប្រមាណជាតាម១០០តីម្ខ្មីម៉ែត្រ ពីព្រំប្រទល់ដែនលារ់ -ខ្លួនពួកគេ នេះ
ហើយក្នុងតំបន់នេះ មានជនជាតិខ្លួនបើជាកុលសម្បែត និងខ្លួនរស់នៅតំបន់នោះ
នៅខ្លួយ ពិសេសមុំភាគចិករាជ (អាត់តារី) ជាផើម ។

គេកត់សម្ងាត់យើងទាំងមីនាទីនៅបន្ទាន់ថា ជនជាតិខ្មែរបានបន្លឺលុយទៅក្នុងវេរព្រៃសាខាបច្ចុប្បន្ន ដែលស្ថិភ័យក្នុងរចនាបច្ចុប្បន្ន មែន

ហរវភាព (បិរិតតិ) សម្បូរណីព្រៃគុក កំពង់ឆ្ងះ និងព្រៃគុងដែលជាក្រោចចេចនា
នាសម្រាយបុរាណូរ ហើយនៅសម្រាយអនុវត្តន៍.វ.ទី៨ ដល់ទី១០ នៃគ.ស. មានការ
សាយសង្គមនូវជួរតមនាមនឹងយ៉ាងខ្សោតខ្លួន ផ្សាយក្នុងព័ត៌មានទី១០ និងតំបន់សៀវា
ភបអនូរ ។ ហើយម្វោងវិញ្ញាន់ត តំបន់នេះត្រូវបានព្រឹងព្រឹងក្នុងរដ្ឋការបានសំ
ព្រះមហាក្សត្រិយ៉ែខ្លួន ព្រះបានដើរវិនិច្ឆ័ន់ ។ បានរកដើរពីពីរចម្ងាត់ទ្រាងបាលដំ
សិតក្នុងរចនាបច្ចុប់បាយៗ នៅតាមដល់វិវេជ្ជនាន់បានរកដើរពីពីរចម្ងាត់ទ្រាងបាល
ស.វ.ទី១១នៃគ.ស. ជាប្រាក់បានសម្រាប់សបញ្ញាកំខីរដើរពីពីរចម្ងាត់ទ្រាងបាល
ការគ្រប់គ្រងរបស់ចក្ខុវិកនាមឱ្យនៅថ្ងៃយូរ ។

ស្ថាបន់បាសុជាឌ្រើនឡើងពីចាប់ រូបថម្ងាក់របស់ព្រះបាយដឹងវិនិច្ឆ័នៅ
ជួយសិលាថ្មីការការពីត្រួតខ្លួនការសាងសង់មន្ត្រីរពឡើ (អភេទសាធារណៈ) នៅថ្ងៃនេះ
ការជាផើម ក៏ដាច់ទិន្នន័យប្រវត្តិសាស្ត្រយ៉ាងសំខាន់ ហង្សាព្យាយុវវត្ថុមានរបស់អាយារ
ទក្រកណ្តាលរបស់ខ្លួន បានលាតសន្តិសុខរបុព្វដល់ទីក្រុងផ្លូវបាន ស្ថិតនៅខាងដើម
នៃប្រទេសលាក់ សាត់ថ្វីនេះដើរដោរ ។

ក្រោមនេះ ការស្វែរជ្រាវក់បានឱ្យដឹងឡើតចា ទីក្រុងគ្រួសក្រោដល់
មានប្រវត្តិការពិនិត្យ.វ.ទីនៃគ.ស. ហើយដឹងយើងអាចចាត់ខ្លួចចាត់ណូវសាម
បុរីទី១ ហើយរបួនការបង្កើតរដ្ឋការលរបស់ព្រះបាទដឹងឡើងទី១ ទីក្រុងបុរាណខាង
លើនេះ នៅតែថ្មីរក្សាទុកិត្យានុភាព និងវិបុលភាពរបស់ខ្លួនដឹងល ឱ្យដឹងតែនៅ
ភាគខាងក្រោមនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា នានាប្រសិទ្ធភាពឡើងកំដោយ ដឹងមាន
ឈ្មោះមួយឡើត គិដិចិ បុគិចិ Ki-Mie (ខ្ញុរ) ។ ទាំងទីកិចិចេងឡា ទាំងទីកិ
ចិចេងគ្រកំ គិជាទិកិវិបស់ប្រទេសកម្ពុជាដែមួយ ត្រាន់ពេមានឈ្មោះខុសគ្នា ដឹង
ជនជាតិចិនបាន តាំងឱ្យតាមឃុុត តាមសម្រាប់ការបង្កើតរឿងសាស្ត្រ

តែបុណ្យការ ។ ក្នុងករណីនេះហើយ បានដាក់យើងដឹងថា ក្នុងអគ្គកាលជូនកាល ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ បានត្រួតបញ្ចប់ព្រោះដែលដឹងថាគាត់ ទាំងដែលដឹងទីក ពេលគឺទាំង នគរភ្នំ ទាំងដែលន្អាក្តុនពេលដាមួយត្រា ។

រួមសេចក្តីមក ទិន្នន័យខាងបុរាណវិទ្យាជាមនោះ ដែលជានកសារមាន អត្ថប្រយោជន៍បំផុតសម្រាប់យើងទៅលើអី ចងក្រងទំនាក់របរវត្ថិសាថ្មីកម្ពុជា បង្ហាញ បញ្ចាក់អីយើងដឹង នៅសម្រាប់អីដឹង នៅសម្រាប់អីដឹង ពេលគឺពី ស.វ.និង រហូតដល់សម្រាប់ស.វ.ទី១៩-១៩នៅក.ស. ទំនាក់ទំនងរវាងទីក្រុងថាស់ ក្នុងក្រុង វត្ថុក្នុង និងអាមាណការខេត្តទាំងនេះចក្ខកពីខ្មែរ នៅតែត្រូវបានដ្ឋានរាជការប៉ាតា ដោយមិនដាច់ ។ គឺគុនហិរញ្ញវត្ថុការណាត់រលូននេះហើយ ដែលយើងឱ្យការក្នុងនីមួយៗ កម្ពុជាដែលវិស័យស្ថាបត្រកម្មប្រាសាទ និងរបៀបធិន្តមានប្រព័ន្ធដែលដឹង នៅក្នុងក្នុងការអប់រំ ដែលតុលានៅក្នុងរបស់ជនជាតិលារវន្ថែម ។

សូមបញ្ជាក់ថា ជនជាតិនេះដែលបានត្រូវគេទទួលស្ថាល់ថា ជាដនជាតិ រួមលាយជាមួយជនជាតិខ្មែរ ។

នៅទីបញ្ហាប់ សូមរំលើកថា ទីកដីនៃប្រទេសលាហិចចុប្បន្ននេះ ត្រូវបាន ផ្តល់ចេញពីចក្ខកពីខ្មែរ នៅចុងស.វ.ទី១៩នៅក.ស. ដោយព្រះបាយក្រុង ព្រះមហាក្សត្រពិនិត្យឈានរាមុនដូចបុងបង្ហាល់ ដែលបានរៀបអភិវឌ្ឍជាមួយប្រព័ន្ធ បុព្ទិរបស់ព្រះមហាក្សត្រិយ៉ាខ្នើរនៅទីក្រុងសៀវភៅមាបអង្គ ។ ក្រោយពីព្រះអង្គ បានសាងព្រះជ្រើស និងរៀនស្ថិតនៅសង្គមដូចទីក្រុងរៀនចន្ទ ។

៤. និងក្រឡើតិត្យុទៅដែលជីក្រុងប្រវត្តិ ប្រព័ន្ធផលាចារាមាននគ្គាសព្រៃក

ដើម្បីយើងដឹងកម្ពុជាប្រវត្តិ ដែលមានទំហំដីប្រមាណជាតិ០.០០០ គម់^២ ប្រពេទសយោរកណាមខាងក្រោមសព្វថ្វីនេះ គឺជាកម្ពុជាសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ទីកដីនេះគឺ ជាកាតមួយនៃចក្ខកពន្លឺក្នុង ដែលបានកែតែឡើងកាល ពីស.វ.ដីបុងនៅក.ស. ក្រោមកំណើននៃរបៀបិន្តិការ ។ នគរភ្នំបានប្រាការ និង បន្ទូរកម្ពុជាសិទ្ធិមកសម្រាប់អង្គ និងក្រោយអង្គ ដោយមានហេតុជូនពីត ប្រាកដសុទ្ធសាស្ត្រនៃក្នុងសារព្រះរតិសាស្ត្រ និងជាតិសាសន៍ខ្លួនយើងជាកំណើក ។

ម្យាគំនិត្យទៀត ទំនាក់របរវត្ថិសាស្ត្រនៅសម្រាប់អង្គ ដោយវិញ្ញាបន់.វ. ទី១៩នៅក.ស. បានបង្ហាញបញ្ចាក់ថា នាសម្រាប់នោះជនជាតិខ្លួនមានកំណើនយ៉ាង ខ្លាំងក្នុង ហើយទីកដីខ្លួនបានលាកសវិនិច្ឆ័យពីមាត់ពាម ទន្លេមេត្តុ ជាប់សម្រួល ទៀតុប្បីសដល់នាមដើម្បី និងខាងកំពើនៃពំប្រជាធិប្រុទសកម្ពុជាបុងប្បន្ទូនេះ ទៀតុ គឺមានរួមទាំងបណ្តាខេត្តជាបើនចំនួនទីក្រុងប្រពេសសៀវភៅ និងនៅប្រពេសលាហិចចុប្បន្នដូច ពីការខាយក្រោមដល់ទីក្រុងរៀនចន្ទ ។

គប្បរិវិកឡើងនិត្យថា រហូតមកដល់ដើមស.វ.ទី១៩នៅក.ស. នៅដែនដឹង សណ្ឌកម្ពុជាប្រវត្តិ មានតែប្រជាផលរដ្ឋខ្លួន ដែលរស់នៅតែបុណ្យការ ព្រះថា ជនជាតិយូរិនិនទាន់មកតាំងទីលេខោម្ខាយ ហើយបើមានកំមាមចំនួនគិចត្រួចដោយ ។

កោរដឹងណាមខាងវប្បធមិនាសម្រាប់អង្គ និងអង្គរដូចជាប្រាសាទ វត្ថុបុរាណដែលក្នុងនោះមានសិរាជារិក និងចម្លាក់ទៅរួបនឹងព្រះពុទ្ធផ្សេប្បាស់ ត្រូវបានគោរកយើងឡើងនៅក្នុងបណ្តាខេត្តខ្លួនក្រោមនោះ បង្ហាញឱ្យ យើងឡើងវាការការអប់អបិត្រូយ៉ែដឹងនេះ ដោយជនជាតិខ្មែរ ។ ហើយកៅមីរុប

ភាពពីភាគាសវិញ គេពិតជាយើងនូវប្រព័ន្ធជាកសាល្អូប្បាយ និងចិត្ត ដែលជនជាតិខ្មែរបានជើរកសម្រាប់បង្ហើរទឹកចូលខំស្របចម្លារ។

ផ្នែកនេះ របួសដល់ការមកដល់ទេពុកអន្តោប្រវេសនីយ៉ាន នៅដើមស.វ.ទី
១៧ ទីកដីក្រោម មានសុទ្ធទៀតប្រជាផន្លំខ្លួនសំនៅ ហើយមានចំនួនម្នាប់ផ្ទុច
ជាបងបុនខ្លួនត្រង់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាសញ្ញាថ្មីនេះដែរ ។ ក្រោពីនេះរបួសមក
ដល់សញ្ញាថ្មីនេះ ចំនួនភ្នែកអារម្មណ៍ខ្លួនក្រោមមានចំនួនរាប់យោ ត្រូវត្រួតពេលបងបុនខ្លួនខ្លា
ក្រោមបានបាត់បង់អធិបតេយ្យភាព កំបុងផ្តល់នូវក្រាបនុវិភាគជាតិ និងប្រព័
ណិយប្រចាំនៃបរិវបស់ខ្លួននៅទីយោ

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៨៤ ជនជាតិយុទ្ធខេត្តប្រវែសន៍ នានចាប់ដើម្បី
ដឹកការរទទួលិសខាងក្រោម ហើយមកដល់ទីកន្លែងដូចជាអារម្មណ៍ ។ ក្នុងដឹកការការ
ទីមួយ ពួកគេបានស្វែងសិទ្ធិតាំងទីលំនៅជាបណ្ឌីភាព នាសង្គមិនអាចដឹងខ្លួន ពីព្រះមហាក្សត្រ
ក្នុងតាមការណែនាំនៅក្នុងព្រះបាយដើម្បីដៃខ្លួន ។ សិទ្ធិក្នុងភាពនេះខ្សោយ ព្រះ
ព្រះទៅសេវាមវាយលុកទ្រានមិនឈប់ឈរទាំងបិទិសដើរឡើងទៀត ព្រះមហាក្សត្រ
ខ្លួនតុលទ្ធភាពអី ព្រះពីព្រះអនុញ្ញាតគីរុកយុទ្ធដូកការណានៅខេត្តព្រះករ
ហើយ ហើយ និងបារៀបៀនៅទេ កំបុងផ្ទាក់សិលមិនយុប៉ុនាន ពួកយុទ្ធដានទ្រាន
ខេត្តមួយចំនួនឡើងទៀត ដូចជាមុនបានឡើង មេស ព្រាហិរញ្ញ ជានិម ។ ដោយកម្មានំ
អាកុង នៅក្នុងបិទិសខាងក្រោមទូល នានដឹងជាមួយនៅជាតិខ្លួនដែលជាម្នាស់
ស្ថុក ។ គីរុកបិទិសខាងក្រោមរាយនេះហើយ នានជាមុនខ្លួនមួយ ព្រះបាន
យុទ្ធដែកឱ្យបានពីខ្លួន ហើយការទាំងការបែងចាយខសចាប់បែរហតែលសណ្ឋាគ់ ។

អាមេរិកខ្លះនៅមានចំណួនៗ និងការដំឡើនពី ដែលមានផ្តុចខាងក្រោមនេះ :

ខេត្តទូលាភាមុក, ត្រពាំងស្រការត្រី, ថ្វីអំពិល, រោងដី, ត្រែងករ, ជីបុកហោង, មេស, កំពង់បុស្សី, មាត់ផ្លក, ពាមចាករាជ, ឱ្យរាជដក, លង់បោា, ព្រះត្រពាំង, ពាម, ក្រមួនស, ថ្វីកបុស្សី, ឃ្លាំង, ពលិារ, ទីកខ្មៅ, ឬ វិងការេះពីរ ន្រោះ គិតការេះតុល់ និងការេះតុច្ញាបាទ ឬ

ការបាត់បង់ទីកដឹកម្គាល់ជាប្រាជម ដែលមានខេត្តដីពេលខេត្ត គិចាប់ពីខេត្ត ខេត្តកែវខេត្តស្ពឺងវេជ្ជន ពីតំបន់ដាច្ញាក់ ព្រៃក្រាយ ខ្សោយស្រួលទី១ពាន់មក ដោយតែបញ្ចូលនៅខេត្តជាប់សម្រួល និងកោះ ជាមេរោគផ្លូវតំបែងជុំសម្រាប់អ្នកដឹកនាំខ្លួនបំបុរុគ្រប់សម្រួល ។ ក្នុងការដោលីមទីកដឹកនាំខ្លួនសម្រាប់ខ្លួន ជនជាតិយុទ្ធជាប់យកខ្លួនបំត្រឹមក ដើម្បីធ្វើជាថ្មានរួចបំពេទិលី ជាបោតដែលមានពាក្យមួយចោ “កំណើប្រយោត្តកំពេទិអុង” ។

មួយហេតុទាំងបីនានាជាន់លើនេះ គឺជាទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រចាស់ ដែលកប្បី
យើងចាត់ទុកថា មេរ្តោះប្រវត្តិសាស្ត្រ វាទានភាពយុទ្ធមិត្ត ដីផ្លូវចំរបស់ដួនភាព
យើង ឬនបន្ទូលទុកមួក ។ កៅបុន្តែ ចង់បុមិនចង់ យើងត្រូវអប់រំចិត្តយើងគីរៈ
រួមរស់នៅដោយភាពសុខដុមរម្យភាពមួយប្រទេសដីនានា ដោយសារយកលើ
មួយឆ្នាមសមភាព មិត្តភាព ភាពរោភាព ពោលគិតការគោរពត្រឡប់នូវការ មិត្តភាព
ចំពោះប្រុណាការទីកិច្ច និងអធិបតេយ្យភាពពិត៍ ។

សាខាបន្ទាមនៃសប្បនមិត្តភក

ដូចយើងបានពេលរួចមកហើយ ដែនដីសណ្ឋាគមុជាប្រាមជាការតម្លៃ
ផែក្រោះរាជរាជក្រឹតាបុរាណ គិតាពាណចក្រភ៉ែវ ដែលមានកំពង់ដែរសម្រួលនូវ
ជាតិអូរកែវ ដែលយើងទូទាត់ថា អុក អីវិះ ដោយអានតាមសំឡែងខ្លះ ។ វិញ្ញនា

ភាពអនុរាតិ ដឹកមូជាប្រាមបណ្តុលមកពីកត្តាសំខាន់ពីរី កសិកមូ និងពាណិជ្ជកម្មអនុរាតិ ដែលខ្ចោះនៅក្នុងភ្នំពេញ ចិន ជាន់ និងចករភពួមជាជើម ។ កំភ្លែងថា ជនជាតិបរទេសមកទិញគ្រឿងទេស និងមាសនោក្នុងតំបន់ ដូចជាអាយារេខ្នូរនានា ។

ភាពរុងរឿងឡើងត្រានវេវប្បុរិ អាយុធិបុរាណអ្នក នៃដែនដីសណ្តែកមូជាប្រាម អាចផ្តល់បញ្ចប់បាមរយៈស្ថាបគ្គកមូ ប្រាមប្រាសាទតង្គ វត្ថុសិល្បៈបុរាណ និងខ្សែសង្គម ដែលជាមូលដ្ឋានត្រី ។

ប្រសិនបើយើងពិនិត្យវត្ថុសិល្បៈខ្លះ ដែលគោនករយើងពីកន្លែងមក នៅក្នុងទីក្រុងដឹកមូជាប្រាម ជាតិសេសការស្រាវជ្រាវខាងបុរាណវិទ្យា យើងយើងយើង រាល់សម្បិកមូជាផ្លូវនៅក្នុង មានលក្ខណៈដូចត្រា និងសម្បិកមូជាប្រទេសកម្មជាតិ ដែលមានបែបបិទ ។ នេះសូមឱយើង កូមិកាតនេះបានផ្តល់ការតែចរឡូវប្បុរិដូចត្រា និងខេត្តនាក់ក្នុងចក្រការពីខ្នូរបុរាណ បុមានទំនាក់ទំនួលយើងជិតស្តិត និងមជ្ឈមណ្ឌលវប្បុរិដើរឃើង ដោយមិនជាចំពោះពីសម្បិកមូជាប្រាម រហូតដល់សម្បិកអ្នក បុកំប្រាយអនុរាងដែរ ។ ដូចនៅជោយម៉ោងរាយ បុណ្ណែងសម្បិតសៀវភៅ ក្នុងជំហានវេចការចាប់បិនិតិសិល្បៈខ្លះ ក្នុងកូមិកាតនេះបានដែលតទ្ធផលពីសិល្បៈតង្គ ហើយប្រកបដោយភាពលើវិញ្ញាននៅក្នុងតំបន់ ហើយបានដែលភាពលើសិល្បៈនៃទីក្រុងអនុរបិបច្ចុប្បន្ន ។

បើឱយម៉ោងទ្រូវត នៅទីនេះអាយុភាពវេសេស ជាតិសេស ប្រហ្មពុទ្ធសាស្ត្រ និងប្រោះពុទ្ធសាស្ត្រ លើវិស័យសិល្បៈ វប្បុរិមិនានក្រិតខ្លែង ហើយត្រូវបានចំណែកដោយភាពលើវិញ្ញាន នៅទីនេះហើយ ដែលវប្បុរិដិតសណ្តែក ។

បានដែលប្រាប់មុនគេ ហើយកំណត់ឯសដោនៃចនាបច្ចុប្បន្ន ឱ្យមានការបន្ថែម ពីសម្បិកមូជាប្រាមទេ ដោយតារាករអ្នក ។

ហេតុដូច្នោះហើយ ច្បាបកំខ្លួនដីសម្បុរាប់បែប ដែលបានកសាងឡើងតាំងពីសម្បិកមូជាប្រាម រហូតដល់សម្បិកអ្នក អំពីចុ ឈើ និងលោបេ: ជាតុដើរឃើង ដីលូប្រជិត ដើម្បីមូលហេតុសាស្ត្រ ត្រូវបានគោរកយើងពីតាមរយៈបុជនិយដ្ឋានបុរាណនានាយើងចេនិសនីកសញ្ញាប់ ។ ប្រឡូបចាំងនោះ ជាកញ្ចក់ផ្លូវបញ្ចប់ខ្លួន យើងយើង ប្រហ្មពុទ្ធសាស្ត្រ និងប្រោះពុទ្ធសាស្ត្រ បានទទួលការគោរពប្រឡាត្រូវដ្ឋានជាតិ ពីសម្បាក់ប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនប្រុងប្រែង ។

ដើម្បីជាតិកតាមខាងប្រវត្តិសាស្ត្រ យើងសូមលើកយករុបភាពនៃវត្ថុសិល្បៈមួយចំនួននាសម្បិកអ្នក មកបង្ហាញ ។ សូមជម្រាបថា រូបថ្មាក់ទាំងនោះ ត្រូវបានកត់ត្រាក្នុងទំព័រគ្រាន់មាននៃសិល្បៈខ្លះ និងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្លះ ដែលមាននៅក្នុងដែនដីសណ្តែកមូជាប្រាម ។

នៅថ្ងៃទី១៨ ខែមីថ្ងៃទាំង ១៩៩៩ អាយានិតមានការបានប្រគល់ទូរដែនដឹកមូជាប្រាម ទៅឱ្យរដ្ឋាភិបាលយុទ្ធសាស្ត្រ ដោយខុសចោរប់ ។

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ

ជាតុទេស្ថាបត្រកម្ម និងសិល្បៈនាសម័យអង្គរ គឺធ្វើឡើងសម្រាប់
បង្រី វិស័យសាសនា ភាពថ្លែងសាសនាប្រាប់ឡើង និងកំលែងគេគុងដ្ឋានកាល
របស់ព្រះបាទដីយូរូវនឹងទៅ ដែលប្រកបដោយលក្ខណៈពួកនិយម បែបមហាយោន ។
ម្យានឯកពិពុទ្ធ វិស័យវិចិត្រសិល្បៈនាសម័យនោះ ថ្លែងនៅក្នុងទៅនឹងការបុង
ព្រះតិស្ស បុព្រះសិរី ក្រោមរូបភាពសិរិចិត្ត ជាងនិកាយ បុសាសនាដៃខែឆ្នាំ ។
បើយកាមរយៈសំណង់ បុណ្យាកំស្មាយនៃសំណង់ស្ថាបត្រកម្មបុរាណទាំងនោះ យើង
អាចយើក្បាន្តវិក្របខ័ណ្ឌប្រវត្តិសាស្ត្រ វិប្បុជមិ សាសនារបស់ព្រះរាជាណាចក្រ
កម្ពុជា នានាតិតាល ដែលលាតសនឹងពីឲ្យឱ្យសមុទ្រសៀវភៅមសព្វថ្វីនេះ រហូតដល់
ទិក្រង់រៀងចក្តុ និងពិប្រទេសយោរកណាមខាងត្បៃង បុរាណជាប្រជាម រហូតដល់
ទន្លេមេណាម ។

ការវិភាគសាយនុវត្តប្រាស់ប្រាស់នានាសម្រាប់អង្គរ ដែលមានរយៈពេល
ប្រមាណជាតា ៦០០ឆ្នាំ ដែលជាកសិតាមនៅសេចក្តីរឿងវើន និងវិសាលភាពរបស់
ប្រទេសខ្មែរបុរាណ នានាជាក់ទាញឱ្យយើងស្រាវជ្រាវ កវវក នូវមួលហេតុនៃការ
វិភាគធ្រើននេះ អ្និ៍ដែលយើងខិតខំមកស្រាយ ដោយសម្អាតលើទិន្នន័យ ជាប្រវត្តិ
សាស្ត្រមួយចំនួន ។ ដូចយើងនានាដំប្រាប់រួចមកហើយ ជាទូទៅសម្រាប់បានគា
ត្រូវបានចាប់បងិសវិញឡើងនៅថ្ងៃណែនាំ នៅពេលដែលប្រាប់ជួយវីរុទ្ធឌី
ប្រកាសនៅលើភ្នំពេញថា ប្រាប់អង្គរជាមិនជំនាញក្រវាយទីន បូណ្ឌុចចក្រវាយ
ដែលនៅទីនេះ សញ្ញាណចក្រវាយ ត្រាន់តែសំដោគិត្យានុភាពដីខ្លាំងការបស់ប្រជែង
ដែលសាយរាជក្រឹងចក្រកណ្តាលខ្លួនឯង ដែលមានទំហំដីជំមហាសាល ហើយ
ប្រកបដោយភាពផ្ទាល់រុងរឿងចាន់ត្របិសយ ។

ព្រះបានដឹងរីនទី២ ជាប្រព័មហាក្សត្រខ្លួនមួយព្រះអង្គដៃខំនាំក្រោម
អធ្យាយ ដែលបានសោរាប់សម្រិតិយាវយុទ្ធផលដាច់ទេ ក្នុងចំណោមព្រះមហា
ក្សត្រនាសម្ព័ន្តមហាណក្រ ។ ក្រោយពីទ្រង់ស្មោចយាយពីជាតិ តំបន់ជោយម៉ាឡាយ
សិតក្តុងប្រទេសថែខានក្បានសព្វថ្វី ព្រះអង្គបានមកតាំងភជានីនៅតំបន់សៀវភៅ
របស់អ្នរ ។ គេបានយើក្បានព្រះវត្ថុមានរបស់ថ្វីង ចាប់តាំងពីឆ្នាំពាណិជ្ជកម្ម^១
កំពង់ចាម បន្ទាប់មកទ្រូវត ទ្រង់បានការសកាប់ទីក្រុងវារិបុរាណ នៅខេត្តតាក់ក់
ហើយសមូបុរាណ ដើម្បីនៅទ្រន្វោមគម្ពន់ នៅខេត្តក្រចេះ ហើយទ្រង់បានស្ថាបនានូវ
ភជាបុរីត្រូវបុរាណ សិតនៅខាងកើតទៅទីក្រុងកំពង់ចាមបច្ចុប្បន្ននេះ ។ ក្នុងការ
បង្របបង្រៀមជាតិ ព្រះមហាក្សត្រអង្គនេះ បានព្រឹកកត្តិលរបស់ថ្វីង របុពណ៌ល
តំបន់ចម្បារសកិ វត្ថុក្តុ ដែលទីនោះ គេបានរកយើក្បានសិលាថារីករបស់ថ្វីងមួយ
ជាន់ដែលទីនោះ បន្ទាប់ពីនេះ ទ្រង់កំដានស្មោចយាយទៅការសក់តំបន់សៀវភៅរបស់អ្នរ ដោយ
តាមដូរខាងក្បានដើម្បីនៅជូនភ្នំដែងនៅក្នុងក្រុងក្រោម នៅទីនោះហើយ ដែលទ្រង់បានស្ថាបនានីក្រុង
ហិរញ្ញវត្ថុ ប្រាសុស នៅជិតប្រាសាទទៅព្រមទីនូវបច្ចុប្បន្ន ។ ក្រោយមកទ្រូវត
ព្រះអង្គកំបានស្ថាបនានីក្រុងមួយ ទ្រូវតនៅខាងលិចទៅទីក្រុងអ្នរ ឈ្មោះអម
នរក្បែបុរាណ ។

នៅឆ្នាំ១៩៣២ ព្រះអង្គបាលយកតំបន់ភ្នំពូលនៃ បុមបេត្របទិត ដើម្បីធ្វើ
ពិធីរាជធានីសៀមរាប ។ ព្រះរាជសីរីយាបច្ចេះ សិរីយើត្យនូវព្រះម៉ែយបង្របដ្ឋាម
ជាតិរបស់ត្រង់ តាមគន្លឹននៃអតិថតព្រះរាជាណាសម័យបុរាណ កំបុងផ្ទៀងផ្ទាត់
នៃក្នុងការជាតិតុញ្ញនៃមានឈរកុណភាព ពេញលេញនៅថ្ងៃយើដែរ ។ បន្ទាប់ពិធីរាជ
ធានីសៀមរាបហើយ ត្រង់កំចួលទិន្នន័យក្រុងការរាយការណ៍យ នៅឆ្នាំ១៩៣៤នៃក.ស.
ហើយ ប្រះរាជបុត្របស់ត្រង់ គឺប្រះបានដឹងរឿនទិន្នន័យ ឡើងស្ថានរាជសម្បត្តិបន្ទុ ។

គេអាចស្វាត់ប្រពៃណីមាសល្អដែលបានសោរយភាពបន្ថី តើប្រពៃណីនេះទី១ នៅឆ្នាំ៨៩៧ នៃគ.ស. ។ ប្រពៃណីនេះជាប្រពៃណីរឿងរបស់បុរាណិតប្រើសកំសាល្យដែលបានបង្ហាញឡើង ហើយប្រពៃណីនេះចូរកញ្ចប់បុរាណិតប្រើសកំសាល្យដែលបានបង្ហាញឡើង និងស្មើរឹងរបស់បុរាណិតប្រើសកំសាល្យដែលបានបង្ហាញឡើង ។ គេបានដឹងថា ប្រពៃណីនេះបានរបស់ប្រពៃណីមាសប្រពៃណីមាសចាំប្រពៃណី តើប្រពៃណីនេះដែលជាបុរាណិតប្រើសកំសាល្យដែលបានបង្ហាញឡើង និងស្មើរឹងរបស់បុរាណិតប្រើសកំសាល្យដែលបានបង្ហាញឡើង ។

ក្រោតិក្រមប្រាសាទរិលីស សម្រាប់អទិសចំពោះបុព្ទភាពវិជន និងប្រាសាទ
បាត់ តាំងការរដ្ឋបាលរបស់ក្រោម ព្រះអង្គភាពសាធារណជនីក្រងហិរញ្ញវត្ថុ ដែល
ជាឌីក្រងទឹក បុទ្ធក្រងជំនាញស្ថិស្ថិសិបុងបង្គស់ គឺត្រួតដាក់ ដែលជាតម្លៃ
សម្រាប់ព្រះមហាក្សត្រសម្រាប់អង្គភាព និងក្រោយអង្គភាព ដូចជាប្រះបាយសោរ្កែន
ទី១ ជាដើម។

គីឡូយសារទស្សនបុរិទេក និងការខិតខ្សែបំប្លែងរៀបចំទីក្រឹងខាងលើ នេះ ដែលធ្វើក្នុងទៅលើប្រព័ន្ធដាកសាស្ត្រខាតខ្ពស់ ទីបរិប្បជុំមិខ្ទាកសម្រាយ អង្គរ បានយកនៅក្រុងការពិនិត្យនូវភាពខុសៗបំផុត ។ ព្រះរាជនគរខ្លួនរដ្ឋកាល របស់ត្រេង បានលាងសម្រួលពីការកែវិស័យសំខាន់ខាងក្រោម រហូតដល់ខេត្តថែបច្ចុប្បន្ន គឺ ខេត្តអិបិន ។

ទាំងនេះជាគ្រុងមួយគូច ខាងសមិទ្ធផលសង្គមសំខាន់ប៉ុណ្ណតរាសមួយ
មហាអភាព ដែលយើងបានលើកក្នុងចំពោះមួយ ដោយក្នុងនោះ គេកៅត្រូវបានឡើ
ការកសាងនូវប្រាសាទដំឡើ ដូចជាប្រាសាទដំនោរការករ. ប្រាសាទអន្តរវត្ថុ.
ប្រាសាទបេងមាតា. ប្រាសាទក្នុងថែខេ. ប្រាសាទថ្មប្បរុប. ប្រាសាទការីករ.
ប្រាសាទបាយឆេ. ប្រាសាទបន្ទាយឆ្លារ. ប្រាសាទប្រេងខែកំពងគី. ប្រាសាទក្នុងអុង.
ប្រាសាទក្នុងកំរីស. ប្រាសាទក្រាម (មើលឯកតាំង). ប្រាសាទពិមាយ. និងវត្ថុករជាដើម ។

ជីវិត្យបញ្ចប់ដែលនិយាយថា បាកយណីចំ ដែលសាងសង់ទ្វូវឱ្យដោយជន
ជាតិខ្លួនសម្រាប់អ្នក គឺត្រាន់ពេទិកសម្រាប់ជំអាជីវិត យើងធ្វើជាក់ចា ពុំសម
ហេតុជាលន្ទាន់ទេ ។ ទម្ងាប់ជីវិត្យស្រែដំឡើ បានបាត់បង់ពីទីកន្លែងខ្លួនកែវិត បាប
តាំងពីត្រាយសម្រាប់អ្នក កំបុងនឹងត្រូវបានបន្ថែមថា បាយស្រុកក្នុងនៃក្នុង
ភាពរួម្រាម កំសម្រាប់ផ្ទុកទីកសម្រាប់បើប្រាស់ នៅវីដ្ឋានបានរបុកដែរ ។
បាយពិត ទីកន្លែងបានបើក ដែលជាដឹងជីវិត្យសម្រាប់កសិករខ្លួន ដូចជាបាក្សទំនួរ
មួយថា ធ្វើស្រីសិកម្ធិក ធ្វើសិកម្ធិកបាយ ។ ហេតុនេះបានបើក សព្វធ្វើនេះ មួនតិច
សាងសង់វត្ថុអាកាម គេចាប់ធ្វើមជីវិត្យស្រែទីកជាមុនសិន ដែលជាប្រភពនៃភាព
សម្រាប់រាល់សហ្ថាយ ប្រភាពធ្វើរដង់ ។

នៅក្នុងអម្ពុងស.វ.ទី៥ ដល់ស.វ.ទិះ៣ កំដូចសម្រាប់បុរអង្គ និសាល
ភាពរបស់គួរពិសាស្ថិតិសាស្ត្រ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ព្រះមហាក្សត្រ ដោយ
ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរសំខាន់ៗ ដែលជាស្ថិតិសិក ហើយស្ថិតិសាស្ត្របន្ទីកម្ពុជាយុប្បា
អមដោយអ្នកប្រជុំដំឡាញសាសនា និងខាងសារណារការ កំដូចជាខាងយោច ។
គួនករណីនេះហើយ បានជាយើងយើងឱ្យពិភាក្សាដែលពួកប្រាបូណីដំឡាញ ដែលជាវិស្សរក
ចំណាយៗ សាយសង្គមបំប្រឈមបុរាណិយដ្ឋានរបស់ស្ថិតិសាស្ត្រក្នុងរាជបីវិទ្យាល័យ ដែលមាន
រាយការណ៍ក្នុងអតិថិជនិភាពវិរិទិ ។ ការដែលព្រះមហាក្សត្រចារ៉យោះអ្នកប្រជុំ
ទាំងនោះលើចុះគឺជាការលើកទម្រូវការដែលបានដាក់ឡើង និងដឹងគូណាផីខ្លួនខ្លួនរបស់ប្រជុំ
ទាំងនោះដែលខ្សោយទាំងនោះ ដើម្បីទូទាត់ប្រយោជន៍ជាតិ ។

ហេតុផ្លូវបើយ នានជាមានការរឿកសាយទូសំណង់ស្ថាបត្រកម្មប្រាន់
ប្រសាទ ព្រមទាំងវគ្គអាកាសទូទៅថ្មកពកពក អង្គរ មុនការមកដល់ខែជនជាតិថែ
លាក់ និងយុទ្ធសាស្ត្រ ក្នុងទីក្រឹងខ្មែរបុរាណ ដែលជាមួលហេតុទៅការបំបែករដ្ឋទាំងនេះ

ផ្នោះចេញពីកិដ្ឋិសាស្ត្របស់ប្រជាធិបតេយ្យ ។ ព្រឹត្តការណ៍នេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅពេលដែលអំណាចកណ្តាល នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទាំងឡាយដោយប្រការមួយចំនួនឡើត ដែលបានរៀបរាប់ចុះហើយនៅខាងលើ ។

តាមទស្សន៍របស់អ្នកស្រាវជ្រាវបានរៀបចំនួន ដែលចាត់ទុកចាត់សិល្បៈខ្លួនម៉ោងបុរាណអង្គរ និងអង្គរ ដែលគេបានរកដើរនៅក្នុងប្រទេសថែទិន្នន័យបច្ចុប្បន្ន គឺជាសិល្បៈលពុរិ ត្រីស្តីខានលើនេះ តាមអីសម្របតាមលក្ខណៈវិទ្យាសាស្ត្រនោះទេ ដោយហេតុថា ទីក្រុងលួយបុរាណឱ្យដែលឈ្មោះត្រូវបានគេចិរិភីកទុក នៅលើសិលាចារិកនៃប្រទេសព្រះខែន ក្នុងទីក្រុងអង្គរវា ត្រាន់តែជាខេត្តមួយនៃទីកិដ្ឋិសាស្ត្របុរាណទៅបុណ្យឡាយទេ ។ តាមពីត ទស្សន៍នេះ ត្រាន់តែជាគស្សន៍នៃយោបាយទៅបុណ្យឡាយទេ បង្ហប់នូវគោលគំនិតជាតិនិយមជ្លូលទៅបុណ្យឡាយ ។ ប្រទេសនេះ និងវត្ថុសិល្បៈខ្លួនដើម្បីស្រើសរួលកស្សាប់បំជុំ ដែលត្រូវតែរកដើរនៅក្នុងតំបន់ជាប្រើប្រាស់នៃព្រះរាជាណាចក្រថា លាហបច្ចុប្បន្ន តាំងនជាភូមិតិករបស់ជាតិថ្មីនោះទេ ហើយឱ្យជាតិក្រុងព្រះពិតិសាស្ត្រ ដែលគេបានរកដើរនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ នៅក្នុងការអាសុវត្ថិយ័យឱ្យដើរ ។ សការការណ៍ទាំងនេះ ទាមទារគួរឱ្យយើងប្រុងប្រយ័ត្ន ក្នុងការសន្និដ្ឋានអត្ថន័យរបស់សមិទ្ធឌលសង្គមខ្លួនមួយចំនួន ដែលគេបានសរសរក្នុងកសារមួយចំនួន ។

ជាមួយគ្មាននេះដែរ យើងបានបង្ហាញឡើងការបង្រួបបង្រួមជាតិតាមរយៈមូលនិធីសាសនា តុចចំទំនួរយ ដែលមានលក្ខណៈបែបប្រព័ន្ធសាសនា និងពួកសាសនាសិយម ក្នុងអាណាពេទ្យនានាដែលក្រកពអង្គរ ។ គឺនៅថ្ងៃទីត្រីស្តីខានលើនេះហើយដែលយើងត្រូវកំពុងគ្រាន់តែបានរៀបចំប្រព័ន្ធនៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន ត្រូវបានគេកំណត់សម្រាប់ ។

នៅឆ្នាំ១០៧៤នៃគ.ស. ជាកសិបានស្រាប់ ។ ជាការពិតណាស់ ការផ្តាស់ប្តូរសាសនា ពីប្រព័ន្ធសាសនា ទៅជាប្រព័ន្ធទួកសាសនាមហាយោ ក្នុងរដ្ឋបាលរបស់ព្រះបាយរៀនទី៣ សុខសាធារណៈបន្ទាន់បន្ទាន់ការកសាងជាតិ ដោយព្រះមហាក្សត្រ ក្នុងព្រះប្រុណ្ណោះ ។ ម្យាវិរុប្បន្ន ការបញ្ចប់ការបើត្រូវស្តីវារាសាស្ត្រស្តីតាមជាតិរាជា ថាប់តាំងពីពាក់កណ្តាលស.វ.ទី១៩៩៩ មិនត្រូវធ្វើឱ្យយើងរាក់ ដើម្បីដែរ ប្រព័ន្ធភារការវិវត្តិសំមុត្តរបស់សង្គមជាតិ ។

សូមរីកចិត្តវិញ្ញាប្រាស់ ជីវិសិលាចារិកជាការសាស្ត្រតួចុងក្រោយបំផុតត្រូវបានចារឡើងនៅឆ្នាំ ១៣២៧នៃគ.ស. ។ ម្យាវិរុប្បន្ន ប្រព័ន្ធដែលធ្វើអំពីចួចុងក្រោយបំផុតក្នុងក្រុងអង្គរ គឺដោយព្រះបាយរៀនទី៤ គឺប្រព័ន្ធមអូលាទី ដើម្បីជាកិត្តិយសដល់ក្នុងខាងមហ៌បស់ព្រះអង្គរ ដែលមាននាមថា ជីយមអូលាទី ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រនានាណីជីនថា ប្រព័ន្ធបាលសំប្តែរបែងច្រៀងបាយរៀនទី៤ ជាប្រព័ន្ធបុគ្គលិកប្រព័ន្ធដោយការរៀបចំប្រព័ន្ធបាលសំប្តែរ ។

ដូចនេះ ក្នុងសម្រាប់អង្គរ ទំនាក់ទំនួនខាងវប្បធម៌ និងសាសនា រវាងប្រជាមាណរដ្ឋខ្លួន និងប្រទេសជិតខាង ដូចជាមននៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន ត្រូវបានគេកំណត់សម្រាប់ ។

គេកំបានដើរដែរថា នៅក្នុងសម្រាប់អង្គរ មានការទិន្នន័យបង្រួបបង្រួមបញ្ហា រដ្ឋសមនុរាជកម្មដែលចំណាំឡាយ នៅក្នុងចក្ខុវករកម្មដែល តាមរយៈវិស័យសាសនា ដែលមានលទ្ធផលប្រព័ន្ធសាសនា និងប្រព័ន្ធសាសនាដាមួលដ្ឋានព្រះ ។ សាសនាទាំងពីរនេះ មិនមានលក្ខណៈប្រជាមាណរដ្ឋខ្លួន ហើយរួមសំដោយសុខមុរាយនា រហូតដល់រដ្ឋបាលរបស់ប្រព័ន្ធដែលយើងរៀនទី៤ ស.វ.ទី១៣ ទីបាលវិបត្តិ ប្រទួលិរាយ និងគ្មានកិត្តឡើង ។

ជូចនេះ នយោបាយប្រុបទាញសាសនិកនៃសាសនាថាំងពី ដែល
ជាតិ៖យើងវិនិងមា ឆ្នាំងភ្លាស សម្រាប់ស្អែរភាព និងវគ្គនភាពនៃចក្ខុដអង្គរបាន
បង្ហាញមុខមាត់ធី ហើយមកវិញទៀត សម្របតាមព្រះរាជប័ណ្ណរបស់ព្រះ
មហាក្សត្រខ្មែរ ដែលខ្ចោះចាប់មានតាំងពីសមិយបុរប្ផរតិសាស្សមក ។ ការ
អនុវត្តន៍ិមិមួលដាងសំយោគ សហរិជ្ជមាននៃសាសនា ពោលគឺ ការបញ្ចូលត្នារវាយ
ប្រព័ន្ធប្រហែលសាសនា និងព្រះពុទ្ធសាសនាថាំងពីរិកាយ ព្រមទាំងជាន់នៅឯមទ-
ខ្មែរ ដែលមានលក្ខណៈជីវិលនិយម ជាមធ្យាបាយមួយណូបំផុតសម្រាប់
អភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសជាតិ ហើយបានកាំខ្នើរទៅការនៃការពង្រីក ។

ជុំដ្ឋែលបើយ មានជាសាសម័យមហានគរ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាអរក្ស
ធនទាំងស្រុងនូវបុរណភាពទីកិច្ចនៃព្រះរាជនគរខ្លួន មានទំហំធំដែងមហាសាល
ភាសម័យនគរភ្នំ ស្មុកខ្វេរមានប្រំប្រឈរ ខាងត្បូងលាតសវន្ទិនដល់ត្រោយ
ម៉ាឡាយូ ឬម៉ាឡាកា ភាពខាងត្បូងនៃប្រទេសថែបចុងប្រឹន ។ ពីធនខាងលិចទៅ
ធនខាងកំពើ ដល់ប្រទេសកូមា ពោលគីឡូបាន ដល់ស្រុងសម្រួចិន និងកម្ពុជា
ក្រោម ដែលភ្លាយទៅជាប្រទេសយោរកិណាមខាងត្បូងសព្វថ្មីនេះ ។ ក្នុងសម្រាប់
មហាផុងរឿងចិះងត្រាន ពោលគីឡូវអម្ចុងស.វ.ទី៩ ដល់ពាក់កណ្តាលស.វ.ទី១៣
នេះ គេតាំទាន់យើរពួកមានរបស់ជនជាតិថែ លារ និងយុទ្ធមករស់នៅលើទីកិច្ចនេះ
នៅឡើយទេ ។ ក្រោពីធនជាតិខ្លួន ដែលជាម្មាសទីកិច្ចនៃចក្ខភកម្ពុជាដេរសនេះ
គេយើរពួកមានកុលសម្រួលមន-ខ្លួន ប្រពុង (ខ្លួរលើ) យាងច្រើនកុំករ ដែលរួមចូល
សាសន៍ជាមួយខ្លួន ។ គីឡូកនេះបើយ ដែលបានភ្លាយជាប្រភពពេលកម្ពុជាង
សកម្មមួយ ក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ទីកិច្ច និងសង្គមខ្លួរពាមបែបសម្រាប់នៅពីរ ពោល
គីឡូមិត្តភាពជារាជភាសម៉ោងបែបតណ្ឌា ។ នៅទីនេះ យើងចេងទិន្នន័យថា នយោបាយ

និងសាស្ត្ររំមាំ នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបុរាណ ពុំអាចអនុវត្តន៍ទៅបាន
ដោយជោគជ័យជាស្ថាផាយទាមទេ ហើយនឹងជាតាមអភិបាលភីចូល ដែលក្នុងនោះ
មានពួកបម្រើជាតិខ្លួន និងខ្លួនរបស់ បុមន-ខ្លួនរួមដឹងទេនោះ ដែលពុំមែនជាបុ
ណ្ឌីយសិក ដូចជាដោក្រប្រទេសអិតុាលីបុរាណ ។ នេះជាការតម្រូវឱ្យរបស់យើង
ចំពោះទស្សន៍ខ្លះ ដែលបានពេលចាំ បុងទីយដ្ឋានដែលឈ្មោះព្រាស្សរបស់ជនជាតិខ្លួន
ដូចជា ប្រាសាទអង្គរវត្ថុ ប្រាសាទកិច្ចាយ ។ ៧ ។ ជាស្អាត់ដែនពួកទៅសៀវភៅ បុរីនេ
ដែលជាលើយសិកសាងសង់ ។

ការត្រួតព្រាតតាំងនៃជំនាញ ដើម្បីធ្វើការព្រមិត្តកម្មណ៍ ប្រយោជន៍
និងផ្តល់ព័ត៌មានសម្រាប់សង្គម គឺជាធិធីសាស្ត្រ បុរាណការចំណាត់ខក
ខាងតាំង ហើយវាក៏ជានយោបាយរបស់រដ្ឋបាត់នានាសម្រាប់នៅដែរ ដើម្បី
អភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសជាតិ ។ ដូច្នះហើយ ក្នុងអត្ថបទសិលាថវិកា កំខ្លោ តែយើត្រាន
ឈ្មោះខ្ពស់ប្រជាមុននិងសាស្ត្រ ដូចជាអ៊ូរ និងពុកកុលសម្បន្តខ្ពស់ ព្រោះ
ជាប់ជាប់ គឺជាសញ្ញាបណ្តុះបង្ហាញឱ្យយើត្រានការគ្រប់គ្រង ពីនឹងផ្តើកទៅលើ
កម្មាំនៃពលកម្មតែប៉ុណ្ណោះ ដូចនេះ តាមអីតុរីក្រាក់ដើម្បីទេ ។

ក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះ ដើម្បីបង្រៀបបង្រៀមម្លាឯំនៅស្ថាបនាគាតិ ប្រើ
ភាសាសំរើធម៌យ៉ាងសកម្ម សម្រាប់ព្រះពុទ្ធសាសនាការចាំអាយុវត្តិការ និងប្រព័ន្ធពូ
សាសនា ហើយជាទូទៅការសាធារណ៍នៅមានកម្រិតទាបនៅឡើយ ។ ទេដីនេះ គឺ
ជាការបារាំងដឹងទៅវិវឌ្ឍនភាព និងនិរន្តរភាពទៅត្រូវរាជាណាចក្រកម្ពុជាបុរាណ ។
ព្រះថា គ្មានអ្នកដែលសំខាន់ជានេរភាពនៃយោបាយ និងវិស័យសេដ្ឋកិច្ចទេ ដែល
បង្ហាញទូទៅអង្គភាព ឯករាជ្យភាព ឯករាជ្យភាព និងវិវឌ្ឍនភាពរបស់ជាតិ ។ ហេតុនេះ
ហើយ បានជាដែនក្នុងពេលណាភេលជនជាតិខ្ញុំ តែអាចមានលទ្ធការពាណិជ្ជកម្មរបស់

ព្រាសិទ្ធិកដីដួនតារបស់ខ្ពស់ ដោយខ្លះអភិបាយកិច្ចល្អ ប្រក់ដោយសារមូលហេតុ
សេដ្ឋកិច្ចធ្លាក់ចំដួនជាប ប្រក់ដោយប្រការណាមួយផ្សេងពីនេះឡើត ដូចជាគ្នឹង
សញ្ញាមសាសនាដាន់ដី ពេលនោះ ប្រទេសជាតិប្រលមមុខ និងវិបត្តិគ្រាប់ធ្លាក់
ផ្លូវផ្លូវរាំខាង ។

អីដែលទើបត្រឡប់កម្មកនេះ អាជស៊ុបចូលរាយប្រព័ន្ធបាន
ប្រព័ន្ធសាស្ត្រនាសម្ពយករាយអង្គរ ។ សម្ពយកនោះជាសម្ពយករាយប្រព័ន្ធជាតិ
ខ្មែរ សិតកុនចូកទឹកគ្រែក វិនាសកម្មគ្រប់បែបយ៉ាង ដែលបណ្តុលមកពីសង្គម
សាសនា និងភាគីនិយមបរទេស ។

ដើម្បីបង្ហាញពីរដៃយុជមួយនឹងខ្សោយ រាជក្រឹតាគ្នាំ១២៨០ និង ១២៩៤ នៃគ.ស.
ព្រះបាយកម្មកំហែង ដែលទីបំពេទប្រចាំព្រឹកខេត្តសុខាភ័យ នានាត្រាស់ឱ្យគេចារនៅ
លើផ្ទាល់សិលាស្តុមួយ សិតក្នុងឧឡាននៃព្រះបរមាខដវិនធបស់ព្រះអង្គ នូវ
វិសាលភាពដែលដោនឡើងព្រះរាជាណាចក្រថ្វីជីថុន ដែលទីបំពេទក្រោរបានបង្កើត
ឡើង នៅលើទីដីចាស់របស់ច្រកពីខ្មែរ ។ ដូចនេះ តាមរយៈនកសារនេះ យើង
ដឹងថា ទីកដីដែលព្រះអង្គបានពិការលើកលើយុជណើមយកពីខ្មែរនៅ៖ មានប្រចាំ
ទីសទាំង៥ ខាងក្រោមអំណាចរបស់ព្រះ នានាលាតសន្នឹសរុបុតដល់ទីក្រុងវេរ៉ែង នូវ
ដែលប្រចាំថ្ងៃទីបំពេទណើមបាន ក្រោយពីព្រះបាយកម្មដឹងរឿនទិន្នន័យ ពេល
គិតថាដែលដែលត្រួតពីរដៃយុជមួយ នឹងរឿនទិន្នន័យ ខាងក្រោមនៃករសិទ្ធិម្នាក់
បុណ្ឌប្រុង ដែលជាទីដីរបស់នគរភ្នំ និងបឹងកេងកង ។ ខាងក្រោមនៃករសិទ្ធិម្នាក់
វិនិន៍ទៅទីសទាំង៥ ខាងក្រោមនៃករសិទ្ធិម្នាក់ ដែលនឹងរាយទៅជាទីក្រុងបុណ្ឌប្រុងព្រះបាយ
បច្ចប្បន្ទនេះ ។

ជំនួយទេរក នៃសមិទ្ធផលវប្បជុំដីសំខាន់ជាងគេ នៃសម្រាប់

អំពីរប្បុជមិតាលី ត្រូវដ្ឋាបថា ការធ្វើត្រូវបនេះភាសាតាលី ត្រូវបានធ្វើឡើងជាដាឡីហើយ ។ ក្នុងជុលាកំកាលដីបួន ការប្រើភាសាតាលី បានធ្វើមចេញពីការដកស្របតាមទំនួរអត្ថបទខ្លឹម ចេញពីគម្ពីរប្រព័ន្ធប្រើប្រាស់ ប្រុបមន្ត្រីសិដ្ឋជូន មកពីតណ្ហា ដូចជាក្រោះពុទ្ធឌីវាទ និងត្រោះតាច់យេងទ្វាត់ដើម ដើម្បីការពារខ្លួនបុស្ថាគរកនូវសិរិយាលុល ។ ហើយលើមួលដ្ឋាននេះ ទីបែបន្ទាប់មកឡើត មានការផែងអត្ថបទជាកាសាតាលីវីរ៉ែង ក្នុងតំបន់នៃចក្ខកពេខ្យ ដោយប្រព័ន្ធកិត្តុសង្ឃែនលម្អិតខ្លែងខ្លែស ។ ជាក់ស្ថុនសិលាទីក K ៩៦៦, ឬ Ka ៩៦៨ ដែលមានពុទ្ធឌីខ្លែងខ្លែស ។ ជាក់ស្ថុនសិលាទីក K ៩៦៦, ឬ Ka ៩៦៨ ដែលត្រូវបានឡើងនៅថ្ងៃអាទិត្យ ទី៤ កុម្ភៈឆ្នាំ១៩៦៧នៃគ.ស. នៅខេត្តកណ្តាលសូវិន ដោយប្រព័ន្ធទាមក្រោះស្រីធមុំសោក បានប្រើភាសាតាលីជាមួយភាសាលីខ្លួន ។ នេះជាកសិតានបង្ហាញនូវការបង្កើតនូវប្រព័ន្ធដីប្បុជមិតាលីមួយចិត្ត គឺការប្រើភាសាតាលី ក្នុងទីកន្លែងនៃប្រព័ន្ធភាសាអាហ្វេរបស់ខ្លួន ។

សូមរំលើកនោតីនេះដឹងដែរថា ភាគចាប់នៅសិលាថារីកខាងលើនេះ បានបញ្ចប់ប្រហែលដើម្បីដឹងអំពីការបុណ្យនូវព្រះសារិកធាតុនៅក្រុងសុខត្ស់ ដែលជាព្រះរាជបញ្ហាបស់ព្រះបាទក្រុងសិលាថារីកខាងលើនេះ ដែលយើងតុច្ចាន់ដឹងនូវព្រះរាជបញ្ហាបស់ព្រះបាទក្រុងសិលាថារីកខាងលើនេះ ។ វិងក្នុងអគ្គបទខ្លួនវិញ មានការពិពណ៌នាអំពីព្រះរាជសម្បត្តិរបស់ព្រះរាជា ថ្វាយចំពោះព្រះពុទ្ធមួន ដែលមានព្រះនាមថា កម្រិះជីតិត ស្រីជីមិលោក ។ នេះជាកស្សុតាមប្រយោលមួយបង្ហាញថា ការបុណ្យ

របួសិសិមារត្តនេះ កំព្រឹងបន្ទុងសម្រាប់អារម្មណ៍ ។ ក្រោពីនេះ គេកែយើងមានការសានសង្គម ប្រព័ន្ធដី តាម លេបសិស្ស៖ ស្រីលអ្នកដែរ ដូចនៅប្រាសាចប្រព័ន្ធគេដីម ។ កតាមួយឡើត ដែល យើងកត់ប្រាស់នៅក្នុងកាលបរស់ប្រព័ន្ធដីយវីនិនិត្ត គេលើដៃយើងមានការ ផ្តាស់ប្តូរសាសនា ដែលមានលក្ខណៈជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយហេតុថា ក្នុងអន្តរកាល នេះ ប្រព័ន្ធសាសនានិកាយមហាយាន បានកាយទៅជាសាសនាអ្នកជាលើកដីបុង បង្គស់ ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ប្រព័ន្ធភាពកម្មជាប្រព័ន្ធដី ។ ដូចនេះ ក្នុងវិស័យ សិស្ស៖ សាបក្សកម្មប្រាសាច គេយើងមានការកសាននូវចម្លាក់ប្រព័ន្ធបដិមា និងប្រាសាចជំនួយ នៅក្នុងភាពធានី និងក្រោពីភាពធានី ពេលគឺនៅក្នុងក្រុង និងនៅ តាមខេត្តនានា ។ គប្បិជ្រមាបដឹងដែរថា បច្ចេកទេសសានសង់ មិនមានការផ្តាស់ប្តូរបុន្ញានេះ ទៅប្រព័ន្ធបានមានលក្ខណៈសុគ្រោះពាណិជ្ជកម្មសម្រាប់បាន ។ ជាទូទៅ យើងកត់សម្ងាត់យើងមានការបន្ទុងកាលប្រព័ន្ធដីយវីនិនិត្ត សំណងប្រាសាច មាន ប្រជុំ ប្រគារ៖ មុខទៅ ដូចជានៅប្រាសាចបន្ទាយឆ្លាប់ជាប្រព័ន្ធដី ។ ម្បាងវិញឡើត គេអាចចាត់ទុកថា ប្រជុំរបស់ប្រាសាចបាយខាងលើ មានលក្ខណៈជាយន្តុមួយ ។ សារ៖ សំខាន់មួយឡើត ក្នុងកត់ប្រាស់នេះ គេបានយើងមានការកសាននូវចម្លាក់ប្រព័ន្ធដី ។ និងនៅក្នុងកាលបរស់ប្រព័ន្ធដីយវីនិនិត្ត ដែរ ។ នាសម័យនេះ ការសារឱ្យកំមានការអភិវឌ្ឍន៍យ៉ាងខ្ពស់ ដោយមាន លក្ខណៈជាអក្សរសាស្ត្រយ៉ាងពេញលេញដែរ ។ ទាំងនេះ ប្រាស់គេជានិនិមួយមួយ ចំនួនគួចពេបុណ្យ៖ ដែលយើងបានមកពីការវិភាគនូវប្រាក់ប៉ានជាប្រវត្តិសាស្ត្រ មួយ ចំនួន ស្តិទិបិបទសង្គមរបួសិស្សិមិខ្ទា នាសម័យមានគោរ៖ នៅបីជាយ៉ាងនេះកី កីបុំន្តែ សមិទ្ធភាពសង្គមទាំងនេះ ដែលយើងបានលើកយកនូវឯកសារនេះ បង្ហាញនូវទេពការសុវត្ថិភាពខ្ពស់នៃដែរតាមខ្ទា ដែលបានបន្ទូលទុកនូវកោរដៃណែល ទាំងនេះ ដូចកុលបញ្ជាក់លើពាណិជ្ជ ។

ចំពោះសំណងសាបក្សកម្មជំនួយនេះ ដែលមានចាប់ពីតំបន់មាត់ដែន ទន្លេមេណាម រហូតដល់ទន្លេមេគុណ និងពីផ្តុកខាងក្រោមនៃប្រព័ន្ធសារី រហូត

ដល់ផ្តុកខាងក្រោមនៃប្រព័ន្ធភាពកម្មជាប្រចុប្បន្ន គឺជាការបំពេញត្បូនាទីជាន់ត្រូវ អារម្មណ៍សាសនាមហាយានទាំងអស់ ដូចជាប្រាសាចវត្ថុមហាផាតុ នៅខេត្ត លពុរី រាយុធ្យា និងលួ ជាបីម ។

លក្ខណៈសម្រិតិនៃប្រាសាចទាំងនេះ គឺនៅចំណោលនៃប្រាសាច ឧបសម្ព័ន្ធ គេយើងមានប្រាសាចចំមួយរាយជាប្រព័ន្ធដីយិក ហើយប្រចុប្បន្ន ដែលបានយើងចំណោល ។ គូបមន្តលាបគ្រកម្មខ្ទា និងប្រមហាយាននេះ ហើយ ដែលបានឱ្យកំណើនទៅសាបក្សកម្មវត្ថុដែរ នៅសម្រាប់ប្រួចមិសុខាទីយ រាយុធ្យា និងរតនគោលិត្រ ។

បដិស្តិធម៌សុបក្សកម្ម និងសិស្ស៖ នាសម័យរបួសិស្សិមិបាយ អាចកូស បញ្ចុកតាមសង្គមរបសិយកម្មនៃសិស្ស៖ ដូចជា ចម្ងាក់រូមភាពមនុស្ស និងទិដ្ឋភាព ជីវិតប្រចាំថ្ងៃ អ្វីដែលគេពុំផ្តាប់បានយើងក្នុងសម្រាប់មុនឡើយ ។ ម្បាងវិញឡើត គេកែយើងមួយវាតារលាយចូលគ្រារវានៃពេលបញ្ចុក និងប្រព័ន្ធសាសនា តាម រយៈសិលាថាកិកនៃប្រាសាចកិម្មាមភាកាស ក្នុងរដ្ឋបាលបរស់ប្រព័ន្ធដីយវីនិនិត្ត ដែរ ។ នាសម័យនេះ ការសារឱ្យកំមានការអភិវឌ្ឍន៍យ៉ាងខ្ពស់ ដោយមាន លក្ខណៈជាអក្សរសាស្ត្រយ៉ាងពេញលេញដែរ ។ ទាំងនេះ ប្រាស់គេជានិនិមួយមួយ ចំនួនគួចពេបុណ្យ៖ ដែលយើងបានមកពីការវិភាគនូវប្រាក់ប៉ានជាប្រវត្តិសាស្ត្រ មួយ ចំនួន ស្តិទិបិបទសង្គមរបួសិស្សិមិខ្ទា នាសម័យមានគោរ៖ នៅបីជាយ៉ាងនេះកី កីបុំន្តែ សមិទ្ធភាពសង្គមទាំងនេះ ដែលយើងបានលើកយកនូវឯកសារនេះ បង្ហាញនូវទេពការសុវត្ថិភាពខ្ពស់នៃដែរតាមខ្ទា ដែលបានបន្ទូលទុកនូវកោរដៃណែល ទាំងនេះ ដូចកុលបញ្ជាក់លើពាណិជ្ជ ។

គឺក្នុងរបួសិស្សិមិបាយដែលដែលនេះហើយ ដែលមានការគោរពសក្តារ៖ និង

ព្រៃកតុលុយបែបមហាយាន យោងខ្សោះអាប់ដុត សម្រេចបាមុជ្រុមគិរបស់ព្រៃក
មហាវិរក្សាប្រព័ន្ធដើរក្នុងទី១ ។

មានសិលាទារីកជាប្រើប្រាស់ បានពិពណ៌នាអំពីគ្រប់ខ្សោះនៃការរៀបចំ និង
ជីវិភាពក្នុងវត្ថុអាមេរិក ឬអាមេរិកខ្លួនទិន្នន័យសារធម្មោះ ។ ដូចនេះ ក្នុងវត្ថុការបែប
របស់ព្រៃកមហាវិរក្សាប្រព័ន្ធដើរក្នុងទី១ ជាមុខរបរណ៍ យើងអាចដឹងថា មាន
ពុកប្រាប្រឈឺណាស់របស់ព្រៃកតុលុយ ដែលជាអ្នកការនៃព្រៃកតុលុយ ហើយពួកនេះ មានសម្រេច
ការយោងជិតសិតិថ្មីយិនអ្នកបុសខាងគណៈសិរិយម និងគណៈវិសញ្ញីនិយម
ដែលមានឈ្មោះថា នៃសុវត្ថិភាព ។

យោងលើស្ថានភាពនៃទីនេះបច្ចុប្បន្ន យើងអាចនិយាយបានថា ដើម្បី
ការក្នុងវត្ថុអាមេរិកនាសម្រេចអ្នក មិនមានខស់ប្រុកប្រាស់ទិន្នន័យហើយទេ ជាប្រើ
ពិសេស តាមភាពការខែត្តុដៃប្រុកប្រាស់របស់ព្រៃកតុលុយជាប្រើប្រាស់ប្រាប់បាន ។

សូមជ្រោប់ ជាទូទៅ វត្ថុអាមេរិកជាន់នេះ មានបុរុសិទ្ធិដីខ្លែងខ្លស់
ដោយគ្នានៅរាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ ប្រាំរយៈពេលពីរឆ្នាំ ។ មួយវិញ្ញាន់ បុរុសិទ្ធិដីខ្លែងខ្លស់
និយាយជាន់នេះ អាចទទួលបានមនុស្សគ្រប់វិញ្ញាន់ ប៉ាន់ក្នុងសង្គមជាប្រព័ន្ធរបស់
រាយការណ៍វិញ្ញាន់ ប្រាប់ប្រុកប្រាស់ទិន្នន័យ ដើម្បីស្វែកការស្រួលរៀបចំសង្គមជាប្រព័ន្ធ ។ តាមពិត
បុរុសិទ្ធិខាងលើនេះ គឺជាកេរីដីណែលវិញ្ញាន់ ដែលធ្លាប់មានមកហើយនាសម្រេច
បុរុសិទ្ធិខាងលើនេះ សូមជ្រោប់មានចារ៉ែលិសិលាសម្រេចក្នុងទិន្នន័យ សូមជ្រោប់
បុរុសិទ្ធិខាងលើនេះ នៅប្រព័ន្ធដើរក្នុងទី១ ។

តាមប្រភពសិលាទារីក គូបដីនឹងទីនេះដីរដ្ឋូលិយដៃជាន់នេះ យើងអាចយើង
ថា សង្គមខ្លែងនានាចុងស.វ.ទី១២ ដើមស.វ.ទី១៣នៅក.ស. ជាសង្គមមួយមានការ
រៀបចំប្រកបដោយសណ្ឌប័ណ្ណប័ណ្ណ ពេលគឺមានគ្រឿងប្រចាំឆ្នាំ បុរាណនិងក្នុងការប្រើប្រាស់

គ្រឿងប្រចាំឆ្នាំ ។

ក្នុងសម្រេចបានក្នុងនាមព្រៃក អំពីការរៀបចំប្រកបដោយសង្គមជាប្រព័ន្ធ និងប្រជានុវត្តន៍ ដែលជាក្នុងចោរ
របស់ព្រៃក និងមួយចំណែកនៃស្ថានភាពនៃយោង វិញ្ញាន់ និងសុកម្មង់លក្ខុង
សង្គមខ្លែងខ្លស់ ដែលប្រកបដោយភាពសម្រាប់សំបាយ នុងវិញ្ញាន់ ។

ការគ្រប់គ្រងរបស់អតិថតព្រៃកមហាវិរក្សាប័ណ្ណទាំងនេះ ដែលប្រកបដោយ
ព្រៃករិយាល័យម្រួតឱ្យបានឡើង ដែលមានព្រៃកគុណភាព គតិចមិ និងសិលជមិជាមួល
ដ្ឋាន បានទាំងក្នុងការវិភាគប្រើប្រាស់គ្របិន្តិសំបុត្រុងសង្គមខ្លែងខ្លស់ ដោយទៀត ខាង
ស្ថាបុរុសិទ្ធិប្រចាំឆ្នាំ និងផ្លូវតាមនាមីនីទូទាំងព្រៃកក្រកត ដែលជាកស្ថាពាយ
ដីជាក់សេះ ។ លើសពីនេះទៅទៀត ការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមជាតិខ្លែងនានាដំបូរាប់បុរាណ
នេះ ក៏ដែលបានបង្ហាញនៃការប្រើប្រាស់ទិន្នន័យ និងរបបរាជធានីបានយកឲ្យខ្លែង
ដែលជូនកម្មស្បែន៖ រាជរដ្ឋបាលបានដឹងដោយ ។

សក្ខីកម្មមួយដែលគេតុំអាចបំភ្លៀករាជពិភាស់ គីឡូមានវិនិសិលាទារីក
នៅប្រចាំឆ្នាំកំដីស និងនៅវិញ្ញាន់ ដែលមានការលើកតម្លៃនូវគុណភាពម្រួតឱ្យ
ដីចេញស្ថានភាព ដែលមានការប្រើប្រាស់ទិន្នន័យទី១ ។ តាមវគ្គិកភាពនេះ យើងដឹងថា នៅ
ជីវិញ្ញាន់រាជរដ្ឋបាលបានបង្ហាញនៃការប្រើប្រាស់ខ្លែងខ្លស់ មនុស្សដែល
សិទ្ធិក្នុងវិញ្ញាន់គុណលក្ខុងខ្លែងខ្លស់ បុរុសិទ្ធិដែលការនៃការប្រើប្រាស់ទិន្នន័យ ។

អត្ថប្រយោជន៍មួយទៀតនៃសិលាទារីក គឺការនិយាយដែលព្រៃករិយាល័យ
សម្រួតិតតាមទេរាប់ ប្រកបដោយជាតិជាប្រជាជាតិ និងគិតិបណ្តិតដីឡើងប្រព័ន្ធ
ទិន្នន័យទី១ ។ គប្បីត្រូវដឹងថា សារៈសំខាន់ បុរាណដីខ្លែងខ្លស់របស់ព្រៃក
ប្រចាំឆ្នាំ និងការប្រើប្រាស់ទិន្នន័យទី១ ។ គឺបណ្តាលមកពីគុណភាពម្រួតឱ្យបាន ក្នុងការប្រើប្រាស់

ប្រទេស ថែ លារ បុរឈុយកណ្តាលខាងក្រោមជាថីម ។

ចំពោះប្រទានការពេះប្រាប់បានដឹងថ្មីនឹង សិលាទីវិកកំបានបន្លែមទៀត ថា "ប្រាប់អង្គមាននសិទ្ធិចំង ដូចប្រទិន្ស..... ខ្ញុំងួរឱ្យ អង់ភាពក្បាហក មាន ប្រាប់វាទាសុំតបុត ទន្លេភ្លេះ" ។ វិនិលាស្ថាមនៅក្នុងឯធនិជ្ជវិញ នានបង្ហាញអំពីប្រព័ វិបាទ ដីផ្ទារបស់ប្រាប់អង្គ ដោយពិពណិតាថា " ដូចជាដីពុកជាតិស្រឡាត្រ របស់កុន ប្រាប់អង្គមានធ្វើឱ្យឱ្យកំគ្រែរបស់ជននូករែនទាក់ងារ ដោយប្រាប់ ហាស្ថាល់របស់ប្រេង" ។

ទោះបីជាការស្រាវជ្រាវរបស់យើង នៅមានលក្ខណៈ: ឯធនិជ្ជវិញ លេញកំដោយ កំបុះនៅអីដែលបានលាតត្រជាងបង្ហាញឱ្យយើងយើង នូវរិសាល ការពេះទីកដីរបស់ប្រាប់រាជរាជក្រឹមបុរាណ និងវិបុលភាពរបស់ជនជាតិខ្លួន ដែលជាចនជាតិដីមួយក្នុងឧបត្ថិបតណ្ឌិនយើងនេះ ។ កសិក្សាតាមជាក់ស៊ូន ឪត្តិត្ត តែវិសាលភាព នៃក្នុងស្ថាប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងក្នុងភាសាសម័យអង្គ ប្រាប់បានរង្វាន់ រដ្ឋី បំប្រើប្រើប្រើប្រើ បុះនៅក្នុងប្រទេសថែ លារ និងបុរាណសាន្តរ៉ែម តីជាប្រាក់ បានមួយ ដែលគេតុអាចប្រកែបានជាចារ៉ែខាត ។ អីមួយដែលជាចាតិខ្លួនប្រាប់ ចែងចាំ គិនរូនភាពនៃ សមិទ្ធផលសង្គមវប្បធម៌ដីផ្ទាត់ខាងនោះ ដែលជាមួលដ្ឋាន នៃសពិសម្បជញ្ញោះជាតិខ្លួន ។

កាំក្រុចថា អតិថតប្រាប់រាជរាជក្រឹមបានសម័យអង្គ មានរាជធានី បុរឈុយក្រុងបុរាណយ៉ាងហេរិយាសំកែងកែងនៅ ហើយមានខេត្តក្នុងដំ មាន ប្រមាណជាន់១០០ ហើយអាមេរិកនាសម្បទេរដ្ឋបាលវិញ ដែលស្ថាប្រើស្ថិតក្នុង ប្រទេសថែ លារ និងយុទ្ធភាពក្នុង ។

ដូច្នេះតាមរបៀបដីលី ដែលថា ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្លួនរាយការព្រៃទនកម្មជាអធិសនីរដ្ឋរី ឬជីវិតកំពង់មានលក្ខណៈវប្បធម៌ បុរឈុយក្រុងការណ៍ជាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្លួន ចំនួនទៀតដែលមិនទាន់ប្រាប់បានទៀត សម្របសម្រួលបុរឈុយក្នុងបន្លឺយាមិត សារីកដោយ កំនៅក្នុងសម្រាប់រាជរាជក្រឹមបាន កំដែលជាសម្រាប់រាជរាជក្រឹមបាន ឯធនិជ្ជវិញ និងប្រាប់រាជរាជក្រឹមបាន បង្ហាញពីជីវិតប្រព័ន្ធសាសនា និងប្រាប់ប្រព័ន្ធសាសនា ហើយក្នុងនៃបុរឈុយដំបូងទំនំនោះ កំរាយកំណត់ មិនត្រូវ តែកាលបរិច្ឆេទនៃការសាយសង្គមរាល់លាក់ខាងស្តាបុរឈុយក្នុង បុរឈុយក្រុង កំបុះនៅប្រទេសនៃខ្លួន ដែលស្ថិតក្នុងអម្ពារមន-ខ្លួន បុខ្លួន-មន ។

តាមពិត តាមរយៈការសិក្សាអីនេះ យើងអាចនិងបានយល់អំពីលទ្ធផលជាប្រើប្រាស់នៃការស្រាវជ្រាវរបស់យើង កំបុះនៅលទ្ធផលនេះ នៅមានកម្រិត នៅឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះកី កំជាការដឹងដីមួយពារ៉ាងឱ្យឱ្យសិរីតិខ្លួនយើង ឯធនិជ្ជវិញ នៃការប្រើប្រាស់ឡើងដោយរួមឱ្យរៀរាប់ ។ ដើម្បីឱ្យខ្លួនប្រកប ដោយចំណោះដើងយ៉ាងប្រែប្រឈម ប្រយោជន៍និងរាយការថ្មីឱ្យបានត្រីមត្រី នូវទំនាក់ ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃប្រាប់រាជរាជក្រឹមបានពីអតិថតាល ដែលជាកេវីដីណែនរបស់ យើងទំនំអស់ត្រា ។

ជាបីបញ្ចប់ តាមរយៈស្ថាប់ដីត្រូវសម្រាប់នៃ គេកំរាយយើងប្រាក់បាន សារពារខ្លួនពីដីមួល.វ.ទី៨ រហូតដល់ចុងស.វ.ទី១៣នៃគ.ស. ដែលប្រាប់បានបង្ហាញឡើងដោយការបង្របបង្របជាតិរវាងតំបន់រាលទំនាក់ និងខ្ពស់រាជជាតិដូចមួយ ដោយមានការកំណត់កាលបង្រួតត្រូវយ៉ាងត្រីមត្រី របស់រដ្ឋបាលនិមួយា នៃប្រាប់ក្រុងប្រព័ន្ធដែលបានគ្រប់គ្រងជាតិបានតាមទីនូវក្យ ដែលគេអាចធ្វើដោយជាតិបានតាមទីនូវក្យ ។

ខាងបុរាណីរោា ។

យ៉ាងណាមិត្ត យើងកំបានយើពួរវិភូមានរបស់ព្រះនាមព្រះមហាក្សត្រខ្លាងជាបើនពេល ព្រមទាំងថីក្រោងបុរាណជាមួយចំនួន ដែលធ្វាប់រុងរឿង ឡើងឆ្លាង កំបុងត្រូវបានគេបានបំភ្លែង ដោយកត្តាប្រវត្តិសាស្ត្រ បុរាណមូលហេតុ ផ្សេងៗ ដែលធ្វាន់ទីកដីខ្លួនទៅចក្រការអង្គរទាំងនេះ ចេញពីព្រះរាជាណាចក្រ ខ្លួនបច្ចុប្បន្ន ។

ពាក់ពួនទៅនិងប្រទេសចម្លៃ កម្រិតវិរិលិកឡើងវិញដែរទាំង នៅរវាង ឆ្នាំ១៩៩២ និង១៩០៣ នគរម្យារាជក្រាយទៅជាស្រុកចំណុះរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ យើងត្រូវឱ្យបានឱ្យឱះដែលទៅត្រូវបាន តិច្ចិត់តិច្ចិតុងស្ថានភាព នេះកំដែយ កំបុងត្រូវនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ព្រះមហាក្សត្រចាម ត្រូវបានចំរក្សាផដែល ។ លិនយាយម្យានចំណេះ នគរម្យារាជក្រាយស្ថាល់អំណាចរបស់ព្រះមហាក្សត្រខ្លាងនានាដែលនោះ គឺព្រះបាយរដ្ឋនឹងទិន្នន័យ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានកំបុងត្រូវបានគោរពដែលដឹងដែរ ។ ព្រឹត្តិការណ៍នៃយាយនេះ ជាប្រឹត្តិការណ៍បង្ហាញពួរ កិត្យរុកាណាពួងក្រាយបង្គាស់របស់ចក្រការអង្គរ ។

អំណែតខេត្ត

១-ហេតុដូចមេច បានជាកុងចំពោរវត្ថិសាស្ត្រនាសម្បូរដានការ យើង បែរជានិយាយអំពីប្រាម្បេត្តាសាស និងសិល្បៈបុរាណខ្លួន ដែលស្ថាប់ចេស្តិតនៅកុង ប្រទេសថែ លាត និងយុវករាយមានត្រូវ បុរាណទៅវិញ? កម្រិតវិរិលិកចាម សមិទ្ធផលបុរាណទាំងនេះ ដែលជាស្ថាប់បានរបស់ព្រះមហាក្សត្រ និងជនជាតិ ខ្លួនទាំងមូលដ្ឋានពិត្រកដែលត្រូវក្រោមក្រាយឡើយ ហើយវាតំណាងឱ្យអត្ថបញ្ជាកោ ជាតិ និងដួងព្រាលិនជាតិសាសនីខ្លួន យ៉ាងពិត្រកដែលគឺតំណាងឱ្យប្រសិទ្ធភាព របស់ជនជាតិខ្លួន ដែលជាដែនជាតិចាស់ជានេះ ហើយប្រកបដោយវិវឌ្ឍនភាពខ្ពស់ ក្នុងអតិតាល ។

តិច្ចិត់តិច្ចិត៌បានធ្វាន់ចេញពីកម្មិតិសាស្ត្រ ជាប្រវត្ថិសាស្ត្រនៃជនជាតិខ្លួន កំដែយ តែកម្មសិទ្ធិសម្បូរទាំងនេះ នៅពេលជាស្ថាប់បានឱ្យភាពរុងរឿង ឡើងឆ្លាងនរបស់ពួងសាលនីខ្លួនដែល ពេលគិត្យុងពេលមួយ ដែលប្រទេសខ្លួននៅ ជាថក្រកម្មួយ ដីដែលអស្សាយនៅឡើយ ដួចដែលកាលបរិវត្តិបានកកព្រាណក ។

ដួចនេះ ជានិច្ចាកាល កែវដីណែលវប្បធមិ ដីត្រូវាស់ត្រូចង់ ដែលបុញ្ញការិ ជនខ្លួនគ្រប់ប្រទាប់ វណ្ណោះ បាន៖បានបន្ទូលទុកនូវអគ្គិភ័យិកដីរបស់ខ្លួន ដោយរូម មានប្រទេសកម្ពុជា ថែ លាត និងយុវជនត្រូវស្ថាប់ចេស្ត រំមែនមានការពាក់ពួន យ៉ាងជិតស្តិត ជាមួយបរិសាង ក្នុងសាស្ត្របុរាណនៃចក្រការអង្គរ ។

មានទករប្បធមិដែលមានភាសា សិល្បៈ ជាលើសរើសនា ប្រព័ណិក ដែលជាតិការណ៍ តំណាងឱ្យសោរណ៍រាយការ និងសិល្បេជាមួលដ្ឋាន បង្ហាញពួរវិវឌ្ឍនភាព កំបុងត្រូវរបស់មនុស្សខ្លួនដែរ ដែលប្រកបដោយទោកកាលលួយកំចេប្រិត យ៉ាងខ្ពស់ ខាងបញ្ហាព្យាល់ កំដួងជាមួលដ្ឋានសង្គមទូទាត់សាងដែរដែរ

ក៏ជាកសុត្រាន ដោរក្នុងរបស់ជនជាតិខ្លាំងក្នុងក្រឹមការពេទ្យ ។ សរុបសេចក្តីមក និងយសាបញ្ជី កម្ពុជាអង់គ្លេសទៅ និងវិស័យសិល្បៈ គឺជាឌ្ល៉ូកម្មួយបានសំខាន់ទៅ ខ្សែវិបុរិជិ អាយុធិខ្លាំងក្នុងបំសម្រាប់ការពាល់ ។

ទន្លេមនិងនេះ ទៅស្ថានទាំងនេះក៏ជាកត្តាបង្ហាញបញ្ចប់នូវកម្រិតនៃការវិវឌ្ឍន៍របស់សម្រាប់អ្នកស្ថានខ្លួន ដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍យោងខ្លាំងក្នុងវិនិយោគរបាយការខែស៊ ។

២-កំណត់ចំណាស់នូវរបៀបរាជធានីបាត់ដែយខ្លួន ដែលជាមគ្គនុញ្ញណាតិត្រ ត្រូវសម្រាប់លើកភាសាសាស្ត្រាបង្ហើកដើរមា ។ ដូចនេះ ដើម្បីធ្វើការសែនយោល អំពីរាយុកាលរបស់របៀបរាជធានីយុម ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាតាន ថាំបង់បើង ត្រូវស្ថាល់ឱ្យច្បាស់លាស់ទូវប្រវត្តិដើម្បីរបស់ជាតិខ្លួន ដែលស្ថិតនៅក្រោមតណ្ហូ រូបនិយកម្ពុជាមុននិង ។ ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានកំណើននៅប្រទេសកណ្តាល បានបញ្ជូនមកនៅក្រោម ដែលជាមេឡាឃ៊ែនប្រទេសកម្ពុជាបុរាណ ក្នុងរដ្ឋកាលរបស់ ព្រះពាណិជ្ជកម្ម ដែលជាប្រះមហាក្សត្រ ក្នុងរាជរដ្ឋមានរដ្ឋការនៃព្រះពុទ្ធសាសនា ។ គឺព្រះពាណិជ្ជកម្ម ប្រុងម្នាក់សារកន្លែងហើយ ដែលបាននាំលទ្ធផ្លែត្រោះពុទ្ធសាសនានៅប្រព័ន្ធសាស្ត្រានៅក្រោមលក្ខណៈ និងសុវត្ថភូមិ (ដែលដឹងមាស) ដែលក្នុងនោះ មាននគរបាយរដ្ឋរដ្ឋ នគរភ្នែក នគរស្រីក្រោមព្រះរបស់ជាតិនិង នៅឯងប្រទេសករុម បច្ចុប្បន្ន ប្រទេសកណ្តាល ណែនសុខ និងប្រទេសម៉ោងសុខ នៅប្រជាធិបាយម៉ោងសុខ ។ សូម ជម្រាបថា ប្រទេសថែ លាត និងយោងកម្មាធិបាយម៉ោងនាសម័យដើម្បីរតិត្រ សារ្យនោះ គឺជាធិកជីវិបសន់ខ្លួន ហើយប្រទេសនោះតុំទាន់ប្រសុទ្ធបច្ចាស់នៅឯង ២១ ។

ក្រសួងពេទ្យ ព្រះមហាក្សត្រនគរណ៍ ព្រះបាឌអសោក (២៩២-២៣៦មន)

ព.ស.) ដែលបានគ្រប់ត្រង់រាជសម្បត្តិទីផ្លូវពី ដល់ពេលខាងមុនគ.ស. បានរៀបចំ
ជម្រើនយ៍ ដោយចាត់ជាសង្គាល់យកទីនា ក្នុងបរិវេណរដ្ឋអនេការការម ក្នុងក្រុងបាន
លើបុគ្គេ ។ ហើយក្រាយពីនេះ កំពេជីពួមាមតណាចម្លឹក ប្រកបដោយចំណោះ
វិធានរបៀប៖ បានទិន្នន័យថា ជួរឲ្យក្រាយព្រះពួមាមសន្តែក នៅតាមប្រវេស ។ វិម
សេចក្តីមក តាមរយៈព្រឹត្តការណ៍ខាងលើនេះហើយ ដែលគេអាចសិន្ណានបានថា
របបរាជធានីបានយកទីនាទី ដែលត្រូវជួរក្រាយប៉ុន្ម័ន់ព្រះពួមាមសន្តែក មានភាយ
ប្រមាណជាទៅមួនឆ្នាំមកហើយ ។ ឯកត្រូវនេះលើព្រះពួមាមសន្តែកនេះ គឺជាសង្គ
ធមិនអាបិន្ឝារ និងសមភាពក្នុងចំណោមមនុស្សទាំងអស់ ក្នុងសង្គមត្រូវបានរក្សា
រការដល់សព្វថ្មី ។

៣-ក្នុងតំបន់ខ្លួនរាយចំនួននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាប្រជុំប្រជាត់ និងនៅប្រទេស លាវីខាងក្រោម យើងសង្គគិយព្រាមនូវមាតមន៍មន-ខ្សោនដាក្រឹងដុចពុកក្នុយ នាំ (ឡាតាំង) នូវក្នុង ខ្សោន និងមន ដែលមិនទាន់ភាយខ្លួនជាព្រាបុណ្យ សាសនិក បច្ចន្ទសាសនិកនៃនៅទៅឡើយ ។

សូមរំលកដីនដែរថា គុងចំណោមអម្ចារមន-ខ្មែរ បុរីខ្មែរ-មន មានតែជនជាតិខ្មែរ និងមនទេ ដែលបានបង្កើតរដ្ឋរបស់ខ្លួននៅដើមប្រភពិស្សាល្អ ក្រោមកូលិ៍
ពលនៃ រចនាសម្ព័ន្ធនយាយាយ សាសនាតុលា។

ពាមការស្រែរជ្រាវចិនេះ បានឱ្យយើងឲ្យចាំបាច់ សម្រាប់អង្គភាពដាតាបានដូចប្រចាំខែវិនាទការពេញចិត្តនឹងនេះដោយ យ៉ាងប្រាកដ ដូចវត្ថុមាននៅក្នុងសម្រួលរោង មានឯកសារជាមួយការពេញចិត្តនឹងនេះដោយ យ៉ាងប្រាកដ ដូចវត្ថុមាននៅក្នុងសម្រួលរោង ជាដីម ក្នុងសិលាអារីកជាកស្សការងារប៉ាប់ ។

ຖុងករណីនេះ យើងអាចធិញបាយបានចាំ កុំសម្រេចខ្លួនដើម្បីយចំនួន
តាមមឺនអប្ប តែទាញស្តិតក្នុងសកម្មភាពបន្ថីយកម្មនៅឡើយ ។ តាមពីតចំណុចដែល

គុរកត់សម្ងាត់នៅថ្ងៃនេះគឺ ប្រសិនបើយើងពិនិត្យសង្គមចម្បាក់សិមារវត្ថុមួយចំនួន នៅខាងក្រោមបន្ទះប្រពេលដែល និងនៅលើត្រូវបានប្រពេលកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ដែលគេចាត់ ទុកចា ជាសិល្បៈមននោះ យើងនឹង រាជក្រឹតសបញ្ញាកំអំភាពចំណោះឆ្នាវារវាងសិល្បៈ ខ្លោអង្គ និងសិល្បៈអ្នកស្រួលកំព្រឹត្ត អាយ គិត្យកតុលសម្បន្តមន-ខ្មែរ ដែលស្ថិតនៅ ក្នុងបិបទរប្បធម៌មួយ ដែលកំពុងប្រប្បលវិវត្តិន៍ ។ ហើយឱ្យម្រៀនឡើងទៀត សិល្បៈនេះ ទំនងជាសិល្បៈពុកខ្លួនត្រូវបាន គិត្យការនេះហើយ ដែលត្រូវឱ្យអ្នក ស្រាវជ្រាវដែលខ្លួន ឱ្យឈ្មោះថា "សិល្បៈបែបមន ទ្វារវតិ-ខ្មែរ ។ ហើយជួនកាល លក្ខណៈបានសំរាយតែងកសិល្បៈនេះ ត្រូវបន្ទានបុរិដល់សម្រាប់ប្បធម៌ការកោរ នៅស.វ.ទី១០ នៃគ.ស. ។

វត្ថុមាននៅវប្បធមិនិមារវត្ថុខាងលើនេះ ដែលទីបន្ទានបានដោយឯុទ្ធផ្សេង នាថីមសម្រាប់អ្នក គិត្យបាតាតុក្តត់នៃសកលភាពរួមបន្ទិយកម្ម បុខេមរយានកម្មនៃក្នុង សម្បន្តមន-ខ្មែរទាំងឡាយ ហើយទិន្នន័យនេះ មិនមែនជាបញ្ញាថ្មីថ្មីទាំងស្រុង នោះទេ ។ សភាគការបែបនេះ ដែលជាតំនោះទៅការលទ្ធផ្លែតុម្ភសាសនា គិត្យការ ជ្រាស់បុរិ បែបប្បធម៌នៅកម្ពុជាដើរ៉ាសេសនាមួយយើងសំខាន់ ដែលធ្វាប់មាន មកហើយ ក្នុងសង្គមបុរិកាល នាថីមស.វ.ទី១នៃគ.ស. ។

បើសម្ងាត់នៅលើទិន្នន័យខាងបុរាណរីឡាយ យើងយើងឯុទ្ធផ្សេង ត្តានការបែប ថែក បុកកំណត់ប្រភពសិល្បៈសិមារវត្ថុខាងលើនេះ ឱ្យបានច្បាស់លាស់នៅឡើយ ទេ ។ ឥឡូវយើងគូរបែបថែកអូរឃានជាប់ល្រោចថា គិត្យបានសិល្បៈមន បុសិល្បៈទ្វារវតិ និងអ្នកដែលជាសិល្បៈខ្លួនសម្រាប់ប្បធម៌ឡាយ នៅក្នុងការស្រាវជ្រាវកម្ពុជាបុរាណ នៅពេល ខាងមុខនេះ ។

សូមជប្រាប់ថា គិត្យការទាំងនេះ ប្រាការចំណោះឆ្នាវារសិល្បៈបែបនេះហើយ

ដែលបានធ្វើឱ្យអ្នកស្រាវជ្រាវដែលបានប្រពេល សិកសិមានាំនោះ គិត្យ សិល្បៈបុរាណ បុសម៉ែនឡាយទិន្នន័យ ។

ក្នុងដំណឹងអង្គភាពការណ៍មួយនៅត្រូវបាន យើងបានយើងឯុទ្ធសន្តិសិមារ បែបសិល្បៈមន មួយចំនួននៅលើត្រូវបាន ក្នុងខេត្តសៀវភៅមាបអង្គ តែសព្វថ្មីនេះ បុរាណវត្ថុទាំងនោះ ត្រូវបានបង់សិន្ននៅទៅបានអស់ទៅហើយ ដោយសារការ ធ្វើឲ្យរាជក្រឹត បុរាណ ។ ក្នុងចំណោមរូបភាពនៃបង្ហាញសិមារវតិជាប្រើប្រាស់ ដែលលាក ហ្មង់បុរិលិខិត បានបានពុម្ពជាយ យើងសង្គមយើងឯុទ្ធដែលលើតែមួយពីរទេ ដោយទៀត្យកសិមាមួយបានកំហែងជាតិ តែងាយឱ្យបង្ហាញក្នុងការបែបប្បធម៌ ។ (កំណត់ហើយ ៥ ឆ្នាំ ២០០៦) ។

៥-ដោយមិនមានបំណង ធ្វើឱ្យអតិបទស្រាវជ្រាវដែលខ្លួន មានលក្ខណៈដែល អនុយត្តានទិបញ្ចប់ យើងសូមមិនរួចរាល់បញ្ចប់ នូវឈ្មោះប្រាសាទខ្មែរ ដែល សិតែនៅក្នុងប្រពេលសង្គមខាងក្រោម (ទិន្នន័យកម្ពុជាបុរាណ) និងនៅប្រពេលណារ ដែលជាការមួយនៃអតិបទប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាបុរាណ ។ ដូចនេះ ការមិនពិពណ៌នា មិនមែនមាននៅបុរាណ ត្រូវវត្ថុមាននៅស្ថាបត្រកម្ពុជាមួយ នាសម្រាប់អង្គនោះទេ ។ ចំពោះ មរតកស្ថាបត្រកម្ពុជាបុរាណទាំងនេះ យើងនឹងបានពុម្ពក្នុងការរម្យយដោយទៀត្យក ។